

MASTEROPPGAVE

Emnekode: NAT5003_1

Navn: Vilde Knudsen Lund

Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag

Dato: 18.05.22

Totalt antall sider: 63

Førord

En epoke går mot slutten og gjennom fem innholdsrike år med matematikk, naturfag og kroppsøving har jeg fått nye erfaringer, refleksjoner og kunnskap som jeg tar med meg videre. Arbeidet med masteroppgaven har vært en tøff og lærerik periode med mange opp- og nedturer.

Med masteroppgaven i havn, ønsker jeg å takke flere personer som har bidratt i denne prosessen. Først og fremst vil jeg takke informantene som ønsket å medvirke i dette prosjektet, uten dere hadde masteren blitt vanskelig å gjennomføre. I tillegg ønsker jeg å takke naturfagslærerne som tok seg tid til å bidra med utvalget av informantene.

Videre ønsker jeg å takke familie og venner for tålmodighet, støtte og forståelse i en lang og krevende periode. Takk til de to fantastiske veilederne mine, Anette Bartnes Dalheim og Anna Marie Holand for god veiledning, konstruktive tilbakemeldinger og støtte gjennom hele prosessen.

Til slutt ønsker jeg å takke min samboer for å være en fantastisk støttespiller og refleksjonspartner som har stått ved min side uansett humør i denne perioden.

Vilde Knudsen Lund
Levanger, mai 2022

Sammendrag

Hensikten med dette prosjektet var å undersøke hvilke opplevelser og erfaringer har ungdomsskoleelever av at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag. Dagens ungdomsskoleelever gjennomgår seksualitetsundervisning i varierende grad gjennom sine skoleløp. God og innholdsrik seksualitetsundervisning er viktig for å tilegne dagens ungdom nok informasjon, slik at de klarer å møte hverdagen på en best mulig forberedt måte. I dette prosjektet ble undersøkt om elevene opplever dagens seksualitetsundervisning som relevant for deres hverdag. For å undersøke dette ble det valgt et kvalitativt semistrukturert intervju. Det ble gjort et utvalg på 4 gutter og 4 jenter fra to skoler til prosjektet, for å sikre god og nok informasjon. Resultatene fra intervjuet viste at elevene ønsket mer seksualitetsundervisning og opplevde alle temaer som relevant. Likevel var noen temaer mer relevante enn andre. Elevene på tiende trinn ønsker å lære mer om fosterutvikling, mangfold i form av ulike kroppar i pubertetsfasen, realiteten bak sex og porno, nytelse, sikker bruk av prevensjon, kjønnssykdommer og følelser knyttet til menstruasjon. Til slutt må undervisningen tilpasses alder, modenhet og det samfunnet de lever i.

Abstract

The purpose of this project was to investigate the experiences and experiences of upper secondary school students that sexuality education in science is relevant to their everyday lives. Today's middle school students undergo sexuality education to varying degrees through their schooling. Good and meaningful sexuality education is important in order to provide today's young people with enough information so that they are able to face everyday life in the best possible prepared way. In this project, it was investigated whether the students experience today's sexuality education as relevant to their everyday life. To investigate this, a qualitative semi-structured interview was chosen. A selection of 4 boys and 4 girls from two schools was made for the project, to ensure good and sufficient information. The results from the interview showed that the students wanted more sexuality education and experienced all topics as relevant. Nevertheless, some topics were more relevant than others. The students in the tenth grade want to learn more about fetal development, diversity in the form of different bodies during the puberty phase, the reality behind sex and porn, pleasure, safe use of contraception, sexually transmitted diseases and emotions related to menstruation. Finally, the teaching must be adapted to age, maturity and the society in they live in.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Abstract	iii
1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valgt tema	1
1.2 Formål og problemstilling	1
2.0 Teori	2
2.1 Seksualitet- et komplekst fenomen	2
2.1.1 Utvikling i ungdomsalderen og synet på egen kropp	3
2.1.2 Seksualitet i et digitalt samfunn	5
2.2 Seksuell og reproduktiv helse	6
2.3 Seksualitetsundervisning i skolen	7
2.3.1 Seksualitet i LK06 og LK20	9
2.4 Elevmedvirkning i skolen	11
3.0 Metode	12
3.1 Forskningsdesign og vitenskapsteoretiske betraktninger	12
3.1.1 Forskerens rolle	12
3.2 Kvalitativt semistrukturert intervju	13
3.2.1 Intervjuguide	13
3.2.2 Gruppeintervju	14
3.3 Utvalg	14
3.4 Gjennomføring av forskningsintervjuene	15
3.5 Kvaliteten til forskningsprosjektet	15
3.5.1 Validitet	15
3.5.2 Reliabilitet	16
3.5.3 Generaliserbarhet	17
3.6 Etske refleksjoner rundt prosjektet	17

3.7 Analyse av datamaterialet	18
3.7.1 Transkriberingsprosessen	18
3.7.2 Koding	19
4.0 Funn	20
4.1 Tidsbruk	20
4.2 Innhold i seksualitetsundervisningen	21
4.2.1 Kroppens oppbygning og funksjon	22
4.2.2 Pubertet	23
4.2.3 Prevensjonsmidler og kjønnssykdommer	23
4.2.4 Sex og porno	24
4.3 Undervisningsmetoder	25
4.3.1 Forelesning	25
4.3.2 Gruppearbeid	26
4.3.3 Video	26
4.3.4 Kjønnsdelt undervisning	27
4.4 Underviserens betydning	28
4.4.1 Faglærer	28
4.4.2 Helsesøster og eksterne personer	29
4.5 Elevmedvirkning	30
5.0 Drøfting	31
5.1 Tidsbruk og innhold i seksualitetsundervisningen	31
5.2 Undervisningsmetoder og underviserens betydning	35
5.3 Elevmedvirkning	36
5.4 Styrker og svakheter ved prosjektet	37
6.0 Oppsummering	38
6.1 Videre forskning	39
7.0 Litteraturliste	40
8.0 Vedlegg	46
8.1 Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD	46

8.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv elever	48
8.3 Vedlegg 3: Informasjonsskriv foresatte	51
8.4 Vedlegg 4: Intervjuguide	54

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valgt tema

Seksualitetsundervisningen i norske skoler har i de siste årene fått noe kritikk i media for å være mangelfull, og med jevne mellomrom dukker det opp debattinnlegg som omhandler ungdoms forhold til seksualitet (Grande, 2005; Sex & samfunn, 2022a). Overskrifter som *Møter gutter som ikke vet hvordan mensen fungerer* og *Unge jenter opererer seg for å se bra ut nedentil* er eksempler på oppslagene som møter oss på Internett i dag, og gjenspeiler flere kunnskapshull hos dagens ungdom. God seksualitetsundervisning er viktig for å adressere og tette kunnskapshull (World Health Organization, 2017), og har som mål å styrke barn og unges evne til å ta gode bevisste valg for egen seksualitet og helse (BZgA, 2016). I tillegg skal dagens seksualitetsundervisning være tilpasset alder, kultur og kontekst, noe som betyr at den skal tilrettelegges etter utviklingen i det samfunnet de lever i (UNESCO, 2018).

Samfunnet er i stadig endring og det elevene lærer på skolen skal være relevant og framtidsrettet (Utdanningsdirektoratet, 2021). I naturfag skal elevene lære om kroppens utvikling, og hvordan de kan ivareta seksuell og reproduktiv helse (Utdanningsdirektoratet, 2022). For å gi elevene god kompetanse om kropp og seksualitet mener Sex & samfunn (2022b) at seksualitetsundervisningen bør tilpasses elevenes ønsker og behov, og peker på elevmedvirkning som en viktig faktor. Elevmedvirkning skal bidra til å øke elevenes motivasjon og læring (Utdanningsdirektoratet, 2021), og har fått et større fokus i dagens læreplan.

1.2 Formål og problemstilling

Selv om det er blitt gjort noen kvalitative studier av seksualitetsundervisningens innhold og kvalitet, finnes det ikke noe systematisert oversikt over hvordan undervisningen gjennomføres (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 16). Tidligere forskning på området omhandler stort sett seksualitetsundervisning i samfunnsfag hvor lærere deler sine erfaringer med å undervise innen kropp og seksualitet. Det eksisterer derimot lite forskning på seksualitetsundervisningen i naturfag, sett fra elevenes perspektiv. Selv om den nyeste rapporten til Sex & samfunn (2022a) gir et bilde på seksualitetsundervisning i dagens skole, finnes det få undersøkelser som ser på om undervisningen faktisk er basert på ungdommenes behov og ønsker som angår dem. Formålet med dette prosjektet er derfor å innhente kunnskap om seksualitetsundervisningen i naturfag oppleves som relevant for ungdomsskoleelevenes

hverdag, sett fra elevenes perspektiv. Begrepet relevans vil i dette prosjektet bli brukt for å undersøke om elevene opplever seksualitetsundervisningen som nyttig og at kunnskapen de tilegner seg angår deres hverdag. Problemstillingen for denne oppgaven ble derfor:

Hvilke opplevelser og erfaringer har ungdomsskoleelever av at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag?

2.0 Teori

2.1 Seksualitet- et komplekst fenomen

Seksualitet er noe som alle har et forhold til og som er biologisk nedlagt i mennesket (Træen, 2017, s. 287). Seksualitet som begrep oppsto på 1700-tallet grunnet et behov for et fellesbegrep mot å bekjempe umoral (Vildalen, 2014, s. 19). På denne tiden var sex før ekteskapet strengt forbudt, og behovet for disiplin og kontroll over menneskets seksuelle handlinger skapte regler for hva som ble sett på som riktig eller galt. Dermed ble seksualiteten begrenset til en bestemt legning, en bestemt aldersgruppe og bestemte rammer (Vildalen, 2014). Disse rammene innebar at seksualatferden var knyttet til reproduksjon, og sex for nytelsens skyld ble sett på som en synd (Vildalen, 2014, s. 19). Samfunnet har endret seg mye siden 1700-tallet, men selv om vi har gått bort fra disse moralske reglene i dag, er det ikke mange tiår siden for eksempel onani ble sett på som forkastelig (Svendsen & Røthing, 2009).

Seksualitet er et vidt og sammensatt fenomen (Vildalen, 2014, s. 13; Helse- og omsorgsdepartementet, 2017; World Health Organization, 2017) og har ulike betydninger på forskjellige språk og i forskjellige kulturelle kontekster (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2018). Det eksisterer derfor ulike definisjoner av hva som ligger i begrepet, og verdens helseorganisasjon (WHO) definerer seksualitet slik:

Seksualitet er et sentralt aspekt gjennom hele menneskets livsløp, og omfatter sex, kjønnsroller og -identiteter, seksuell legning, erotikk, nytelse, intimitet og reproduksjon. Seksualitet oppleves og uttrykkes i tanker, fantasier, ønsker, tro, holdninger, verdier, atferd, praksis, roller og relasjoner. Selv om seksualitet kan omfatte alle disse dimensjonene, er ikke alle alltid opplevd eller uttrykt. Seksualitet påvirkes av samspillet mellom biologiske, psykologiske, sosiale, økonomiske, politiske,

kulturelle, etiske, juridiske, historiske, religiøse og åndelige faktorer. (World Health Organization , 2017, s. 3, overs. av forfatter)

Denne definisjonen åpner for å forstå fenomenet fra flere perspektiv enn bare ved reproduksjon, som lenge har vært den mest innlysende innfallsvinkelen. Den understreker at seksualitet ikke er begrenset til visse aldersgrupper, den er nært knyttet til kjønn og inkluderer ulike seksuelle legninger (Federal Centre for Health Education & World Health Organization, 2010).

Utviklingen av seksualitet hos mennesket starter allerede som spedbarn (Vildalen, 2014) og på grunn av dens biologiske forankring blir den ofte forstått som et produkt av naturen og er stabilt gjennom hele livet (Svendsen & Røthing, 2009, s. 34). Kroppslige reaksjoner og funksjoner som kribling i kroppen, sensitiv hud og graviditet gjør at seksualiteten ofte framstår som noe naturlig som kommer innenfra, noe som vi *har* eller *er* (Svendsen & Røthing, 2009, s. 34). Svendsen & Røthing (2009) mener derimot at seksualitet må ses i sammenheng med kultur, og påstår at seksualitet er et kulturelt fenomen. Med dette menes at seksualiteten er skapt av samfunnet og ikke naturgitt. Det innebærer at seksualiteten kan tenkes som noe mennesker *gjør* eller *uttrykker*, fremfor noe vi *har* eller *er* (Svendsen & Røthing, 2009). Vi lærer oss når, hvor og hvem vi kan leve ut vår seksualitet med, innenfor samfunnets rammer for hva som oppfattes som normalt og naturlig (Træen, 2017, s. 287). En kan derfor si at seksualiteten konstrueres i sosiale sammenhenger, og forandringer i seksualatferd vil dermed endres i samsvar med den sosiale virkeligheten mennesker lever i. Kunnskap om menneskets seksualitet endrer seg derfor hele tiden (Træen, 2017).

2.1.1 Utvikling i ungdomsalderen og synet på egen kropp

Seksualitet omfatter mer enn bare atferdselementer, og kan ha store variasjoner avhengig av ulike påvirkninger i hverdagen (Federal Centre for Health Education & World Health Organization, 2010). Puberteten blir av mange sett på som starten på ungdomsårene (Wichstrøm & Kvalem, 2007, s. 18) og er en periode hvor det skjer mange fysiske og psykiske forandringer som kan oppleves som nytt og skummelt for enkelte (Øverland, 2021; UNESCO, 2018). Puberteten ankommer i forskjellig alder avhengig av individuelle forskjeller, men det vanligste er 13 år hos jenter og 14 år hos gutter (Befring & Moen, 2017, s. 24). Jentene får bredere hofter, menstruasjon og bryster, mens guttene får bredere skuldre og mørkere stemme (Øverland, 2021; Befring & Moen, 2017; Wichstrøm & Kvalem, 2007).

Samtidig får både jenter og gutter økt hårvekst på ulike deler av kroppen, de vokser seg høyere, legger på seg og utvikler et annet tanke- og følelsesmønster (Øverland, 2021, s. 113). Nysgjerrighet for å utforske den seksuelle verden gjør at den seksuelle utviklingen også kommer tydeligere fram i denne perioden (Øverland, 2021). For noen ungdommer vil disse tankene og kroppslige forandringene skje tidlig, hos andre vil de starte noe senere. Wichstrøm & Kvaem (2007) mener at de kroppslige og hormonelle endringene setter føringer for seksualiteten i ungdomstiden, men hvordan den kommer til uttrykk gjennom følelser, tanker og atferd, er sosialt eller kulturelt betinget. Enkelte kan ha utfordringer med å akseptere forandringene som skjer i denne perioden, noe som senere kan resultere i identitetsproblemer (Øverland, 2021, s. 113). En kan derfor si at puberteten starter en forhandlingsprosess, der ungdom tenker over eller prøver ut flere identiteter før de ender opp med *sin* identitet (Kvelling, 2021, s. 274).

Å utvikle egen identitet handler om å *finne seg selv*, og er nært knyttet til selvbilde (Federal Centre for Health Education & World Health Organization, 2010). Øverland (2021) definerer selvbilde som hvordan vi oppfatter oss selv og mestrer livet. I 1977 presenterte Albert Bandura begrepet mestringsstro, eller *Self-efficacy*, som handler om troen på at vi mestrer og er motiverte til å møte utfordringer i livet (Danielsen, 2020, s. 129). Han beskriver mestringsstro som opplevelsen av å kunne produsere ønskede resultater gjennom egne handlinger (Bandura 1997, referert i Danielsen, 2020, s.125) og mente at mestringsstroen kunne være vanskelig å endre, fordi den styres av følelser, tanker, motivasjon og atferd som er påvirket av grunnleggende tro. Øverland (2021) påpeker at ungdom kan påvirkes i utviklingsstadiet, og at det derfor viktig å hjelpe barn og unge til å utarbeide en følelse av kontroll og tro på at de kan mestre ulike situasjoner i livet (Øverland, 2021, s. 119). Hun mener at ungdoms selvbilde og opplevelse av egen mestringsstro kan påvirkes av hvordan de blir møtt i samfunnet og understreker at en varm og respektfull respons med muligheter for å lære av sine feil, gir større mestringsstro enn å bli møtt på en nedverdiggende måte (Øverland, 2021, s. 119). Opplevelse av manglende mestringsstro kan i følge Coutu, Côté, & Baril (2013), skape et negativt selvbilde og redusere personens mestringsstro.

Kropp og utseende har i dag større tilknytning til selvfølelse og identitet, enn bare for noen år siden (Nielsen, 2021), og i perioden med mange fysiske og psykiske forandringer kan det være utfordrende å opprettholde et positivt selvbilde (Øverland, 2021, s. 119). I løpet av de siste årene har det vært en markant økning i ungdoms misnøye med egen kropp (Nielsen,

2020). En felles oppfatning om *den perfekte kroppen* har fått større fokus, og er i økende grad medieskapt (Frost, 2005; Attwood, Barker, Boynton, & Hancock, 2015). I undersøkelsen *Ungdata* fra 2019 kom det fram at jenter opplever mer press på ulike områder enn det gutter gjør. Områdene som ble undersøkt var blant annet om elevene opplevde press om å ha en fin kropp og press om å gjøre det bra på skolen. Av ungdommene som deltok i undersøkelsen svarte 35% av jentene og 10% av guttene at de opplever press om å se bra ut, og 45% av jentene og 24% av guttene svarte at de opplever prestasjonspress på skolen (Bakken, Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19, 2019). Jentene har et ønske om å være tynnere, mens guttene vil ha mer muskler og se større ut. Dette kan i følge Attwood et al. (2015) være et resultat av at kropp og sex i media i dag har et fokus på tynne og smale jentekropper, og sterke og muskuløse guttekropper. Media gir derfor lite perspektiv på at det eksisterer ulike kropper, og imøtekommer ikke alle menneskers behov (Attwood et al., 2015; Teigen, Steinnes, & Goldschmidt-Gjerløw, 2022).

Det muskuløse og bredskuldrede gutteidealet samsvarer bedre med den fysiologiske utviklingen hos gutter i ungdomsalderen, enn det tynne jenteidealet gjør med jenters kroppslige utvikling (Nielsen, 2020). Utilfredsheten med egen kropp starter tidligere hos jenter enn hos gutter, hvor jentene også har et mer skamfullt syn på egen kropp (Nielsen, 2020; Kvalem, 2007). I 2017 gjennomførte Sex & samfunn en kartlegging av elever på 10.trinn og 1VGS hvor 8 av 10 elever mente at god seksualitetsundervisning er viktig for å få et godt forhold til egen kropp (Sex & samfunn, 2017).

2.1.2 Seksualitet i et digitalt samfunn

I løpet av relativt kort tid har samfunnet endret seg til å bli mer digitalisert, hvor de fleste har tilgang til smarttelefoner og Internett (Bakken, 2021). Ungdom i dag eksponeres for flere ulike påvirkningskilder, som gjennom klassekamerater, sosiale media og Internett (Øverland, 2021, s. 119). I følge Matthews (2018) oppsøker ungdom i dag Internett for å tilegne seg manglende kunnskap om fenomener knyttet til seksualitet. Informasjon, bilder og videoer med seksuelt innhold er lett tilgjengelig på Internett, og kan for mange ungdommer være den første eksponeringen for fenomenet. Alt som trengs er skriveferdigheter og en søkemotor (Frøvik, Torstensen, & Goldschmidt-Gjerløw, 2022, s. 111). Internett og sosiale medier har et enormt potensial til å øke tilgangen til positiv og nøyaktig informasjon om seksualitet og relasjoner (UNESCO, 2018; Attwood, Barker, Boynton, & Hancock, 2015), som kan være en nyttig for mange. Imidlertid kan tilegning av informasjon på Internett også vise til kilder med

unøyaktig og upassende informasjon, som kan forsterke skadelige kjønnsnormer ved å øke tilgangen til ofte voldelig pornografi (UNESCO 2018; Frøvik, Torstensen, & Goldschmidt-Gjerløw, 2022).

I Redd Barna sin rapport *Et skada bilde på hvordan sex er* kom det fram at ungdom blir utsatt for porno, både frivillig og ufrivillig gjennom lenker og henvendelser via sosiale media. Flere fortalte at de bruker porno for å lære mer om sex og for få kunnskap om hvordan andre mennesker ser ut, noe som ble sett på som positivt. Bruk av porno før debut kan bidra til å skape feilaktige forventninger og press om hvordan sex skal være (Berggrav, 2020, s. 4). Videre kommer det frem at det er lett å komme over porno hvor mannen kontrollerer en kvinne på en aggressiv eller krenkende måte, der det ofte fremstår at kvinner liker det de blir utsatt for. Dette gjenspeilet seg i spørsmålene rundt guttenes oppfattelse av kvinnens nytelse, hvor de fleste guttene trodde jenter liker å bli behandlet som i porno (Berggrav, 2020). Pornoindustrien kan påvirke barn og unges holdninger til kroppsbilde, da den danner en forventning om hvordan en kropp skal se ut for å være seksuelt attraktiv (Aars, 2021).

2.2 Seksuell og reproduktiv helse

Ungdoms seksuelle liv har endret seg betydelig de siste årene (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014, s. 133) og behovet for relevant kunnskap om seksualitet og seksuell helse står sterkt. WHO definerer seksuell helse slik:

Seksuell helse er en tilstand av fysisk, følelsesmessig, mentalt og sosialt velvære i forhold til seksualitet; det er ikke bare fravær av sykdom, dysfunksjon eller svakhet. Seksuell helse krever en positiv og respektfull tilnærming til seksualitet og seksuelle relasjoner, samt muligheten til å ha behagelige og trygge seksuelle opplevelser, fri for tvang, diskriminering og vold. For at seksuell helse skal oppnås og opprettholdes, må alle personers seksuelle rettigheter respekteres, beskyttes og oppfylles (World Health Organization, 2017, s. 3, overs. av forfatter).

Seksuell helse er et vidt begrep som dekker flere grunnleggende behov knyttet til seksualitet. Reproduktiv helse er en viktig del av menneskers seksuelle helse og blir av Utenriksdepartementet definert som *en tilstand av fullstendig fysisk, mentalt og sosialt velvære knyttet til reproduksjon – ikke bare fravær av sykdom og lidelse* (Utenriksdepartementet, 2013). I praksis handler dette blant annet om trygg graviditet og

fødsel, prevensjon, familieplanlegging og forebygging, og behandling av seksuelt overførbare sykdommer (Utenriksdepartementet, 2013). WHO utarbeidet i 2017 et rammeverk for å skape en bredere bevissthet rundt seksualitet, og for å sikre at både seksuell helse og reproduktiv helse blir en del av undervisningen i skolen. De beskriver seksuell- og reproduktiv helse som to sammenvevde aspekter. Seksuell helse og reproduktiv helse er gjensidig påvirkende og må derfor ses i sammenheng. Ved å se aspektene i sammenheng skal den helhetlige informasjonen bidra til å skape fysisk, følelsesmessig, mentalt og sosialt velvære i forhold til seksualitet (World Health Organization , 2017).

En god seksuell helse forutsetter at individenes seksuelle rettigheter blir ivaretatt. Disse rettighetene brukes om menneskerettigheter som ivaretar seksuell og reproduktiv helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Rettigheter som er avgjørende for seksuell helse er i følge Helse- og omsorgsdepartementet blant annet:

- Retten til likhet og likebehandling
- Retten til den høyest oppnåelige helsestandard og sosial trygghet.
- Retten til ytrings- og uttrykksfrihet.
- Retten til informasjon og til utdanning.
- Retten til å gifte seg og grunnlegge en familie og til å inngå ekteskap med begge fremtidige ektefellers fulle samtykke, og til likhet i ekteskapet, inkludert ved oppløsning av ekteskapet.

I Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022) står det at *en forutsetning for god seksuell helse er en positiv og respektfull tilnærming til seksualitet og til seksuelle relasjoner og mulighet til å ha gode og trygge seksuelle erfaringer, fri fra tvang, diskriminering og vold* (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, ss. 7-8). I tillegg nevnes selvbilde som en faktor som påvirker individers seksuelle helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 45). For å gi barn og unge kompetanse om kontroll og mestring over sin seksuelle og reproduktive helse, bør de få tilstrekkelig med informasjon om seksualitet og seksuell helse i undervisningen i skolen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 13).

2.3 Seksualitetsundervisning i skolen

Norge har lang tradisjon for seksualitetsundervisning i skolen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017) og har vært en viktig arena for barn og unges utvikling av god

seksuell helse. I likhet med begrepet seksualitet, eksisterer det ulike definisjoner av hva seksualitetsundervisning innebærer. WHO beskriver at elevene skal lære om de kognitive, emosjonelle, sosiale, interaktive og fysiske aspektene ved seksualitet og tar sikte på å støtte og beskytte seksuell utvikling. Den skal gradvis gi barn og unge informasjon, ferdigheter og positive verdier til å forstå og nyte sin seksualitet, ha trygge forhold og ta ansvar for egen og andres seksuelle helse (Federal Centre for Health Education & World Health Organization, 2010, s. 20). Seksualitetsundervisning har som mål å styrke barn og unges evne til å ta bevisste, tilfredsstillende, sunne og respektfulle valg som berører seksualitet, forhold og emosjonell og fysisk helse (BZgA, 2016). God seksualitetsundervisning er viktig for å adressere kunnskapshull, fjerne misforståelser og bygge en omfattende forståelse hos barn og unge (World Health Organization, 2017). Studier viser at god seksualitetsundervisning har bidratt til å redusere tidlig graviditet og abort, samt en nedgang i overførbare kjønnssykdommer (UNESCO, 2018; Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). For at seksualitetsundervisningen skal være god, mener WHO at den må være omfattende og definerer god seksualitetsundervisning på følgende måte:

Omfattende utdanning og informasjon innebærer å gi nøyaktig, alderstilpasset og oppdatert informasjon om fysiske, psykologiske og sosiale aspekter ved seksualitet og reproduksjon, samt seksuell og reproduktiv helse og dårlig helse. Nøyaktig informasjon kan adressere hull i kunnskap, fjerne misoppfatninger og bygge omfattende forståelse, samt fremme styrkende ferdigheter, positive holdninger og verdier og sunn atferd (World Health Organization, 2017, s. 7, overs. av forfatter).

Omfattende seksualitetsundervisning innebærer at den er tilpasset alder, kultur og kontekst. Dette betyr at undervisningen skal tilrettelegges etter barn og unges alder og utvikling i det samfunnet de lever i. I tillegg skal den bidra til å utvikle barn og unges selvfølelse og være relevant slik at de kan overføre kunnskapen til hverdagslige situasjoner (UNESCO, 2018). Dette underbygges av Unis & Sällström (2019) undersøkelse av ungdoms syn på læring og utdanning om sex og relasjoner, hvor det kommer frem at kunnskapen må imøtekomme ungdommens interesser og behov (Unis & Sällström, 2019).

Træen (2017) mener at dagens seksualitetsundervisning har for stort fokus på metoder og problematiserer at elevene ikke lærer om hvordan sex oppleves eller føles (s.288). Dette underbygges i forskningsartikkelen *It's got to be about enjoying yourself* hvor

nytellesaspektet knyttet til seksualitet er fraværende i undervisningen. Dette oppleves som negativt fra forfatterens side da kunnskap om nytelse og en positiv seksualitetsundervisning blir sett på som viktig for å forbedre elevenes seksuelle helse (Hirst, 2013). Dagens seksualitetsundervisning har for stort fokus på heteroseksualitet (Svendsen & Røthing, 2009; Svendsen S. H., 2012) og kan gi elevene et inntrykk av at heterofili blir sett på som normalt og ønskelig, mens andre seksuelle identiteter og relasjoner fremstår som unormale (Svendsen & Røthing, 2009, s. 40). Sex & samfunn (2022b) gjennomførte nylig en undersøkelse som gir et innblikk i hvilke temaer det undervises om i seksualitetsundervisningen i skolen, sett fra både elevenes og lærerens perspektiv. Her var kjønnsidentitet og seksuell identitet blant temaene det var undervist minst om, ifølge både elevene og lærerne. Noe det var uenighet om, var hvor mye tid det ble brukt på undervisning om prevensjon og kjønnssykdommer. Her uttrykte elevene at de lærte mye om prevensjon og kjønnssykdommer, mens lærerne oppga å ha undervist lite om prevensjon (Sex & samfunn, 2022b).

Seksualitetsundervisningen i skolen skal basere seg på menneskerettighetene og ta utgangspunkt i skolens læreplaner. Læreplanene i skolen har gjennom tidene gjenspeilet ulike normer og perspektiver knyttet til seksualitet og kjønn (Svendsen & Røthing, 2009, s. 87). Den første undervisningsplanen, *normalplanen*, ble introdusert i 1939 og la grunnlaget for de neste læreplanene (Vildalen, 2014, s. 190). Fram til revideringen av mønsterplanen i 1974 (M74) het seksualitetsundervisningen *forplantningslære* og omhandlet kunnskap om forplantningsorganenes funksjon og oppbygning (Vildalen, 2014, s. 190). Gjennom årene har innholdet i læreplanene endret seg i forhold til hva samfunnet og myndighetene oppfatter som viktig og mindre viktig (Røthing, 2021). Prevensjon, abort, kjønnssykdommer og følelser rundt kroppens forandring er blant innholdet som har blitt videreført i skolens læreplaner. Grunnet 1700-tallets strenge normer rundt seksualitet, ble homoseksualitet sett på som noe negativt i M74 (Vildalen, 2014), og ble ikke omtalt på lik linje med heterofili før begge begrepene fikk større plass i læreplanen i 1997 (L97). Videre i læreplanverket for kunnskapsløftet som ble utarbeidet i 2006 (LK06) ble begrepene *heterofili* og *homofili* erstattet med *seksuell orientering* som fortsatt er en viktig del av den læreplanverket for kunnskapsløftet 2020 (LK20) som implementeres i skolen i dag.

2.3.1 Seksualitet i LK06 og LK20

Samfunnet endrer seg raskt, og det elevene lærer på skolen skal være fremtidsrettet (Utdanningsdirektoratet, 2021). Høsten 2020 startet innføringen av ny læreplan i norske

skoler. 1.-9.trinn startet med implementeringen fra høsten 2020, og 10. trinn fra skoleåret 2021-2022. Den nye læreplanen (LK20) har tverrfaglige temaer som berører dagens og fremtidens samfunnsutfordringer (Utdanningsdirektoratet, 2021). Et av disse er *folkehelse og livsmestring* som tar for seg blant annet mediebruk, fysisk og psykisk helse, og seksualitet og kjønn. Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir elevene et grunnlag til å ta ansvarlige livsvalg. I tillegg skal temaet bidra til utvikling av en trygg identitet og et positivt selvbilde (Utdanningsdirektoratet, 2020). I naturfag innebærer dette å *gi elevene kompetanse til å forstå sin egen kropp og ivareta sin egen fysiske og psykiske helse. Elevene skal kunne forholde seg kritisk til og bruke helserelatert informasjon til å ta gode og ansvarlige valg knyttet til helse, sikkerhet og miljø i både hverdags- og arbeidsliv* (Utdanningsdirektoratet, 2020). Elevene skal få tid til å utforske dybden i ulike fenomener og danne et godt grunnlag for å forstå seg selv og andre (Utdanningsdirektoratet, 2020).

I LK06 inngår temaer knyttet til kropp, grenser og seksualitet i flere fag med ulik vinkling på forskjellige trinn (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Fagene temaene inngår i er KRLE, samfunnsfag og naturfag, hvor naturfag har en biologisk tilnærming, samfunnsfag har en sosial tilnærming og KRLE tar for seg etikk og kulturelle verdier. I naturfag skal elevene kunne *forklare hva som skjer under puberteten og samtale om ulik kjønnsidentitet og variasjon i seksuell orientering* etter 7.trinn (Utdanningsdirektoratet, 2006), og *formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon og abort* etter 10.trinn (Utdanningsdirektoratet, 2006). Disse temaene er knyttet til de samme fagene i LK20, med noen unntak. Grensesetting som var et tema i naturfag, har i den nye læreplanen blitt flyttet til samfunnsfag. I samfunnsfag skal elevene *reflektere over hvordan identitet, selvbilde og egne grenser utvikles og utfordres i ulike fellesskap, og presentere forslag til hvordan man kan håndtere påvirkning og uønskede hendelser* (Utdanningsdirektoratet, 2020), mens i naturfag skal elevene nå *drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reprodktiv helse* etter 10.trinn (Utdanningsdirektoratet, 2020). Etter 7.trinn skal elevene kunne *gjøre rede for fysiske og psykiske forandringer i puberteten og samtale om hvordan dette kan påvirke følelser, handlinger og seksualitet* (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.4 Elevmedvirkning i skolen

Seksualitetsundervisningen skal ha et elevsentrert fokus som lar elevene påvirke ulike læringsprosesser (UNESCO, 2018). Elevmedvirkning er et sentralt element i den nye læreplanen (Utdanningsdirektoratet, 2021) og går ut på at elevene skal delta i beslutninger som angår deres læring. Medvirkning betyr å ha innflytelse, og er ifølge Redd Barna en prosess som krever kontinuerlig dialog mellom likeverdige parter (Redd Barna, 2019, s. 4). I den nye læreplanen skal elevene i større grad få påvirke innhold og læringsmetoder i skolen, og delta aktivt i vurdering av eget arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2021). Filosofen John Dewey mente at kunnskapen elevene lærer i skolen må være relevant for deres nåværende liv, og ikke bare en gang i det kommende voksenliv (Egelandsdal & Ness, 2020, s. 65). I denne vektleggingen av relevans får kunnskap sin verdi i det at den er nyttig og kan brukes til noe (Egelandsdal & Ness, 2020, s. 65). Hvorvidt kunnskap oppleves som relevant og nyttig avhenger av kontekst og endrer seg i løpet av livet (Egelandsdal & Ness, 2020, s. 66).

Elevmedvirkning i skolen kan ifølge NOU (2015) bidra til økt trivsel, tilhørighet og helse gjennom å dekke behovet for selvbestemmelse, eller autonomi. Selvbestemmelse har innflytelse på menneskets indre motivasjon gjennom at arbeidet oppleves som interessant og nyttig (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 66). I skolesammenheng kan læreren bidra til elevenes indre motivasjon gjennom å være autonomistøttende (Skaalvik & Skaalvik, 2015). Dette innebærer blant annet at læreren lytter til elevene og lar de dele sine synspunkter, tar spørsmål, erfaringer og ønsker på alvor, samt gir elevene valgmuligheter der det er mulig (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 69). Dette underbygges i en studie av Reeve (2002) hvor elever som opplevde autonomi og støtte fra læreren, hadde økt motivasjon og trivsel på skolen (s.183).

Å kunne uttrykke sine synspunkter, bli hørt og tatt hensyn til, er en av rettighetene i FNs barnekonvensjon (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 13). Elevene har rett til å påvirke i situasjoner som angår dem og elevmedvirkning i skolen bør ifølge NOU (2015) øke med alder og modenhetsnivå. I tillegg til selvbestemmelse, påpeker Brattenborg & Engebretsen (2013) at variasjon i undervisningsmetoder også kan fremme elevenes motivasjon gjennom å gjøre undervisningen mindre ensformig (s.108-110). Læring er mer enn å motta informasjon fra læreren, og elevene lærer best når de får konstruere egen forståelse av informasjon og materiale gjennom kritisk tenkning av personlig informasjon og erfaringer (UNESCO, 2018).

3.0 Metode

3.1 Forskningsdesign og vitenskapsteoretiske betraktninger

Med bakgrunn i prosjektets formål ble det valgt en kvalitativ metode. Kvalitative metoder samler inn data i form av tekst, der informasjonen hentes fra blant annet intervjuer, observasjoner, tekster og symboler (Høgheim, 2020, s. 29). Metoden egner seg godt for å se et fenomen innenfra (Dalland, 2018), og til å undersøke fenomener som det er lite forsket på (Johannessen, Tuft, & Christoffersen, 2021). Dette utgjør bakgrunn for valg av metode for dette prosjektet, da det eksisterer lite forskning på fenomenet som undersøkes, samt at informasjonen om seksualitetsundervisningen baserer seg på informantenes opplevelser og erfaringer. Med bakgrunn i en kvalitativ metode, vil dette prosjektet ha et fenomenologisk-hermeneutisk forskningsdesign. Et fenomenologisk-hermeneutisk forskningsdesign vil i dette prosjektet være i møtet mellom elevenes delte opplevelser og forskerens tolkninger. Målet med fenomenologisk forskning er å beskrive fellestrekk ved et eller flere fenomen for en gitt gruppe mennesker basert på deres opplevelser og erfaringer (Høgheim, 2020, s. 141), noe som står sentralt i dette prosjektet. Den tar utgangspunkt i enkeltindividets opplevelse og ønsker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer (Thagaard, 2018, s. 36). Informantenes svar må forstås og tolkes av forskeren, og kunnskap om informantenes opplevelse må dannes gjennom dialog (Nilssen, 2012, s. 72). I hermeneutikken betraktes både tolkningen og forståelsen som en kunnskapsprosess som blir utviklet gjennom dialog mellom forskeren og forskningsdeltakeren (Nilssen, 2012, s. 72). Forskeren må derfor prøve å forstå og tolke informasjonen som kommer frem i intervjuet i samråd med forskningsdeltakeren.

3.1.1 Forskerens rolle

Den kvalitative forskeren må ta mange valg i løpet av forskningsprosessen (Nilssen, 2012, s. 28). Hvordan forskeren forstår og tolker informasjonen avhenger av forskerens forforståelse. Subjektivitet og forforståelse står mer sentralt i hermeneutikken enn i fenomenologien, og forforståelsen vil derfor komme mer frem i tolkningen. I dette prosjektet var forforståelsen forankret personlige erfaringer som elev rundt fenomenet. Et begrep som står sentralt innenfor fenomenologien er *den fenomenologiske reduksjon* (Høgheim, 2020, s. 142). Dette handler om at en som forsker må kunne sette sine egne oppfatninger og meninger om fenomenet, til side (Høgheim, 2020). Ved å sette sin forforståelse til side, åpnes rom for at den kvalitative forskeren kan tilpasses det uforutsette og dermed endre mening og forståelse (Nilssen, 2012). Forskeren må møte forskningsdeltakerne med empati og respekt slik at de føler seg trygge til

å kunne dele sine tanker og erfaringer uten hindringer (Høgheim, 2020). Dette krever også at forskeren er en aktiv lytter og viser åpenhet og interesse for det informantene sier (Nilssen, 2012, s. 30).

3.2 Kvalitativt semistrukturert intervju

For å innhente informasjon om ungdomsskoleelevers erfaringer og opplevelser rundt seksualitetsundervisningen, ble det valgt intervju som forskningsmetode. Intervju er en forskningsmetode der forskeren registrerer muntlig kommunikativ informasjon fra en eller flere personer for å belyse deres erfaringer, oppfatninger eller opplevelser (Høgheim, 2020, s. 130), samt gir forskeren mulighet til å gå i dybden på fenomenet (Dalland, 2018). For å skape rom for uforutsette og relevante temaer i intervjuprosessen, ble det gjennomført et semistrukturert intervju i dette prosjektet (Høgheim, 2020). På denne måten ble intervjuet mer åpent og ga informantene mulighet til å prate om *sidetemaer* som kunne berike datamaterialet (Høgheim, 2020). Et semistrukturert forskningsintervju er en mer fleksibel form for intervju der forskeren har noen formulerte spørsmål eller temaer. Flexibiliteten gjør det mulig å endre rekkefølgen på spørsmålene underveis som bidrar til at intervjusituasjonen blir mer naturlig (Høgheim, 2020). Ved å gjennomføre et semistrukturert intervju fikk informantene mulighet til å dele utdypende svar, samtidig som at forskeren kunne stille oppfølgings spørsmål.

3.2.1 Intervjuguide

Det semistrukturerte intervjuet tar utgangspunkt i en intervjuguide, som er en oversikt over relevante temaer, emner eller spørsmål til intervjuet (Høgheim, 2020, s. 132). For å skape trygge rammer (Dalland, 2018), startet intervjuguiden med innledende spørsmål hvor elevene fikk beskrive en vanlig dag i klassen. Fra innledningen ble det gjort en overgang til spørsmålene om seksualitetsundervisningen. Temaene som ble benyttet i intervjuguiden for dette prosjektet var: *tidsbruk, innhold i seksualitetsundervisningen, undervisningsmetoder og elevmedvirkning*. Planen for oppbyggingen av spørsmålene var at informantene skulle dele opplevelser knyttet til hvert tema, sett fra to ulike vinkler: hvilke opplevelser de hadde av dagens seksualitetsundervisning, og ønsker til forbedringer av seksualitetsundervisningen. Gjennom arbeidet med utformingen av intervjuguiden, ble det lagt vekt på å utvikle åpne spørsmål som ga handlingsrom i svarene, og formulere spørsmålene med enkle ord for å minske risikoen for faglige misforståelser (Høgheim, 2020). På slutten av hvert intervju ble det lagt opp til en rask oppsummering av hva informantene hadde fortalt, for å sikre at det

ikke hadde oppstått noen misforståelser. Et pilotintervju ble gjennomført for å teste om spørsmålene var forståelige og at intervjuguiden ga den informasjonen som var nødvendig for å belyse problemstillingen (Høgheim, 2020). Pilotintervjuet førte til endringer av spørsmålsformulering, samt rekkefølgen på spørsmålene. Piloteringen ble gjennomført med en lærerstudent og fungerte som god trening på formidling av spørsmål, notering underveis og holdning i form av kroppsspråk.

3.2.2 Gruppeintervju

Seksualitet er et tema som kan være vanskelig og ubehagelig å prate om for mange, spesielt ungdommer. For å gjøre intervjuprosessen tryggere for elevene fikk de velge selv om de ønsket en-til-en-intervju, eller gruppeintervju. En-til-en-intervju er en intervjumetode der forsker intervjuer ett subjekt om gangen, mens i et gruppeintervju intervjues flere personer samtidig om samme tema (Høgheim, 2020). For at alle informantene skulle få mulighet til å dele sine opplevelser og erfaringer uten å forsvinne i mengden (Høgheim, 2020), ble gruppestørrelsen satt til 2-3 personer.

3.3 Utvalg

Målet med kvalitative undersøkelser er å komme nært innpå personer i den målgruppen vi er interessert i å vite noe om (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021). For å kunne svare på problemstillingen ble det gjort et strategisk utvalg. Strategisk utvalg betyr at forskeren først tenker gjennom hvilken målgruppe som skal delta i undersøkelsen (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021). Deretter velges det personer ut fra målgruppen som skal delta (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021, s. 59). Målgruppen i dette prosjektet var elever på ungdomstrinnet som hadde deltatt i seksualitetsundervisning i naturfag. Det ble gjort et strategisk utvalg på åtte elever på tiende trinn fordelt på to ulike skoler. Bakgrunnen for dette var at det var ønskelig å forske med informanter som har mest mulig erfaring med fenomenet. Elevene ved skole 1 hadde alt av seksualitetsundervisning på niende trinn, mens elevene på skole 2 hadde *uke 6* hvert år.

I samråd med klassenes naturfagslærere ble det utpekt et homogent utvalg av målgruppene. Homogent utvalg handler om å velge personer med svært liten variasjon ut fra sentrale kjennetegn, for å avdekke mulige felles og ulike erfaringer innenfor et fenomen (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021, s. 62). Naturfagslærerne hadde god innsikt i hvilke elever som

ønsket å dele sine opplevelser og erfaringer rundt fenomenet, og var til god hjelp med rekrutteringen. Det at elevene ønsket å delta var viktig for å sikre at nødvendig informasjon kunne innhentes. Samtidig måtte det tas hensyn til gruppesammensetninger om elevene ønsket å delta i gruppeintervju. Lærerne hadde en formening om hvem som eventuelt kunne tenkt seg en-til-en-intervju og hvem som kunne tenkt seg å delta sammen i et gruppeintervju. Denne utvalgsstrategien er vanlig ved bruk av gruppeintervju og gruppesamtaler (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021), noe som egnet seg godt for metoden for dette prosjektet. For å skape litt bredde i prosjektet ble det gjort et strategisk utvalg på fire jenter og fire gutter. På denne måten ble det løftet frem opplevelser fra begge kjønn, med ulike erfaringer fra ulike undervisninger. Antall informanter i prosjektet ble valgt for å sikre tilstrekkelig med datamateriale.

3.4 Gjennomføring av forskningsintervjuene

I forkant av intervjuene fikk informantene og deres foresatte utlevert informasjonsskriv om deres rettigheter og temaer intervjuet skulle handle om. Intervjuene ble gjennomført fysisk på skolene elevene gikk på. Det ble gjennomført ett en-til-en- intervju og tre gruppeintervju basert på utvalget som ble gjort av naturfagslæreren. Tidspunktene ble planlagt i samråd med lærerne, ut fra elevenes timeplan. I løpet av intervjuprosessen kom informantene inn på andre tema enn de som sto i intervjuguiden. Disse ledet dem inn på nye innfallsvinkler av seksualitetsundervisningen som ikke var forutsett og bidro til at elevene delte mer av sine opplevelser og erfaringer. Temaene ble tatt med i prosjektet da de beriker problemstillingen på ulike måter. Det ble sikret at informantene følte seg trygge og at forholdene lå til rette for gode samtaler, samtidig som det ble satt av god tid til intervjuene. For å registrere intervjuene ble det gjort lydopptak via appen Diktafon. Det positive med lydopptak var at det ikke var nødvendig å notere alt som ble sagt (Høgheim, 2020). Fokuset kunne derfor rettes mer mot informantene og notater av refleksjoner og tanker underveis (Nilssen, 2012). Elevene fikk informasjon om lydopptaket i forkant av intervjuet. Intervjuene varte fra 25- 45 minutter.

3.5 Kvaliteten til forskningsprosjektet

3.5.1 Validitet

Validitet står for relevans og gyldighet (Dalland, 2018). Det vil si at det som måles, må være relevant og gyldig for det problemet som forskeren undersøker (Dalland, 2018). Validiteten i dette prosjektet var basert på at informantene delte deres opplevelser og erfaringer rundt

seksualitetsundervisningen i naturfag. Informantenes erfaringer måtte ha en tilknytning til deres virkelighet, og ingen andres. Det finnes flere former for validitet, og i dette prosjektet står begrepsvaliditet i fokus. Begrepsvaliditet undersøker om det er samsvar mellom problemstilling og data som skal representere fenomenet. Eller kort sagt, om vi måler det vi ønsker å måle (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021, s. 44). For å styrke dette prosjektets validitet ble det gjort et strategisk utvalg. Det var viktig at informantene som skulle delta i prosjektet gikk på tiende trinn og hadde erfaring med seksualitetsundervisning i naturfag. Samtidig ble det gjort et homogent utvalg av elever som var motiverte til å dele sine erfaringer om fenomenet. Pilotintervjuet bidro til å teste hvorvidt intervjuguiden ga den informasjonen som var nødvendig for å kunne besvare problemstillingen.

3.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet og handler om hvorvidt arbeidet som blir presentert er til å stole på (Dalland, 2018). Vi kan også kalle det nøyaktighet eller målesikkerhet (Nyeng, 2020). I kvalitative metoder blir reliabilitet knyttet til prosessen man går gjennom for å trekke ut mening fra data (Høgheim, 2020, ss. 215-216). Det handler om tilfeldige feil og nøyaktigheten i det analytiske arbeidet (Høgheim, 2020). Reliabiliteten av intervjuene baserte seg på om informantene forsto spørsmålene slik de var ment, og at forskeren forsto og tolket informasjonen riktig. Pilotintervjuet bidro til å utvikle nøyaktigheten av spørsmålene, samt at det ble tatt en oppsummering på slutten av hvert intervju slik at informantene fikk muligheten til å oppklare om det hadde oppstått noen misforståelser. I likhet med pilotintervjuet, fikk informantene komme med innspill til forbedring av intervjuguiden i forhold til spørsmålsformuleringen. På denne måten kunne spørsmålene forbedres til neste intervju. Intervjuene ble gjennomført på grupperom for å sikre best mulig lydopptak, samt at elevene skulle føle seg trygge. Informantenes engasjement ga en fin flyt og god atmosfære, noe som hadde en positiv innvirkning på mengden informasjon.

Ved å transkribere og kode selv, blir forskeren godt kjent med materialet (Nilssen, 2012), noe som er en styrke for prosjektets reliabilitet. Det var fokus på å transkribere intervjuene ordrett for å sikre at all informasjon ble tatt med videre i kodingsprosessen. I arbeidet med kodingen ble materialet bearbeidet og gjennomgått flere ganger for å kunne belyse informantenes opplevelser på best mulig måte. For å kunne sikre best mulig reliabilitet i dette prosjektet var fokuset på å være så transparent som mulig. Dette innebar å dele detaljer rundt prosjektets prosess fra start til slutt. Åpenhet om ulike valg, fremgangsmåte for prosjektet og

analyseprosessen i etterkant var derfor viktig for prosjektets og forskerens pålitelighet (Nilssen, 2012).

3.5.3 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet, eller overførbarhet, handler om hvorvidt man kan trekke slutninger om flere enn akkurat de individene man har forsket på (Høgheim, 2020, s. 154). Ved bruk av kvalitative intervjuer med få informanter kan det ikke trekkes en konklusjon om at alle elever på tiende trinn har de samme erfaringene om seksualitetsundervisningen i naturfag. Likevel har kunnskapen som kommer frem i dette prosjektet en nytteverdi og kan overføres til andre lignende settinger (Postholm, 2010). Postholm (2010) beskriver dette som naturalistisk generaliserbarhet, hvor det er opp til leseren selv å bestemme hvorvidt forskningen er generaliserbar eller ikke. Hvis leseren kjenner seg igjen i erfaringer og beskrivelser i teksten, kan informasjonen oppleves som nyttig for egen situasjon (Postholm, 2010, s. 131). Utfallet av dette prosjektet kan dermed fortelle noe om hvordan seksualitetsundervisningen opplevdes for noen elever på tiende trinn.

3.6 Etiske refleksjoner rundt prosjektet

Noe av det viktigste å ta hensyn til innen forskning er forskningsetikk (Høgheim, 2020, s. 85). Forskere er, i kvalitative metoder, avhengige av at informantene slipper dem inn i livet sitt, deler sine tanker og setter av tid til å kunne delta i undersøkelser (Nilssen, 2012). For å sikre det etiske i dette prosjektet, ble retningslinjene til NESH fulgt. NESH er Den nasjonale komité for samfunnsvitenskap og humaniora, og har som ansvar å utarbeide nasjonale forskningsetiske retningslinjer (De nasjonale forskningsetiske komité, 2021). Et menneske kan ikke studeres på samme måte som en ting (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021). I motsetning til en ting har mennesker følelser og må derfor behandles som et følende, menende og forstående individ (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2021). Som forsker var det viktig å møte informantene med respekt for menneskeverdet, respekt for integritet, medbestemmelse og frihet (Nilssen, 2012). Det var viktig at individet som deltok i forskningen følte seg ivaretatt og trygg. Forskningsetikken bidro til å rette fokus mot selve individet som deltok i forskningen, slik at informantene ikke bare ble sett på som et middel på veien mot målet (Høgheim, 2020).

Det er et krav om at alle som deltar i forskning skal ha rett til å få personlige og sensitive opplysninger anonymisert, slik at de ikke kan kjennes igjen (Høgheim, 2020). Sikringen av personvern i dette prosjektet ble gjort på ulike måter. Informantene fikk god informasjon på forhånd, hvor de måtte skrive under på samtykkeskjema for å bevise at de frivillig ønsket å delta, og det ble innsendt en søknad til NSD. Søknad til NSD var nødvendig i dette prosjektet da det skulle bli tatt lydopptak av intervjuet. Lydopptakene var koblet til et lukket nettskjema som kun forskeren og veilederne hadde tilgang til. Materialet ble anonymisert allerede i transkriberingsprosessen, slik at det ikke var mulig å koble informant til opplysning (Dalland, 2018). Dette ble informantene informert om i forkant av intervjuet. Forskeren har også taushetsplikt. Det vil si at data som samles inn, ikke skal deles med andre enn det som er avtalt med deltakeren på forhånd (Høgheim, 2020).

Det skal være frivillig å delta i forskning (Høgheim, 2020). Individene som deltok i prosjektet fikk god informasjon om hva det innebar å delta. Frivillighet i forskning betyr ikke bare at det er frivillig å delta i begynnelsen, men også gjennom hele prosjektet (Høgheim, 2020) slik at elevene hadde mulighet til å trekke seg, både under intervjuet, og etter prosjektets slutt. Informantene i dette prosjektet var elever i 15-16 års alderen. Den nedre grensen for at ungdom kan samtykke selv er 15 år, så lenge det ikke skal innhentes sensitive personopplysninger (Norsk senter for forskningsdata, 2022). Sensitive personopplysninger er blant annet informasjon som omhandler religion, politisk oppfatning, etnisitet eller biologisk informasjon (Høgheim, 2020, s. 89). Selv om det ikke ble innhentet noen sensitive personopplysninger, ble det likevel tatt en beslutning i samråd med veiledere om å sende ut informasjonsskriv med samtykke til både elever og foresatte. Det ble derfor laget to ulike informasjonsskriv. I skrivet til elevene ble det brukt noe lettere språk for å gjøre det mer forståelig, mens de foresattes informasjonsskriv hadde en forklaring på hva det innebar for deres barn å delta i dette forskningsprosjektet.

3.7 Analyse av datamaterialet

3.7.1 Transkriberingsprosessen

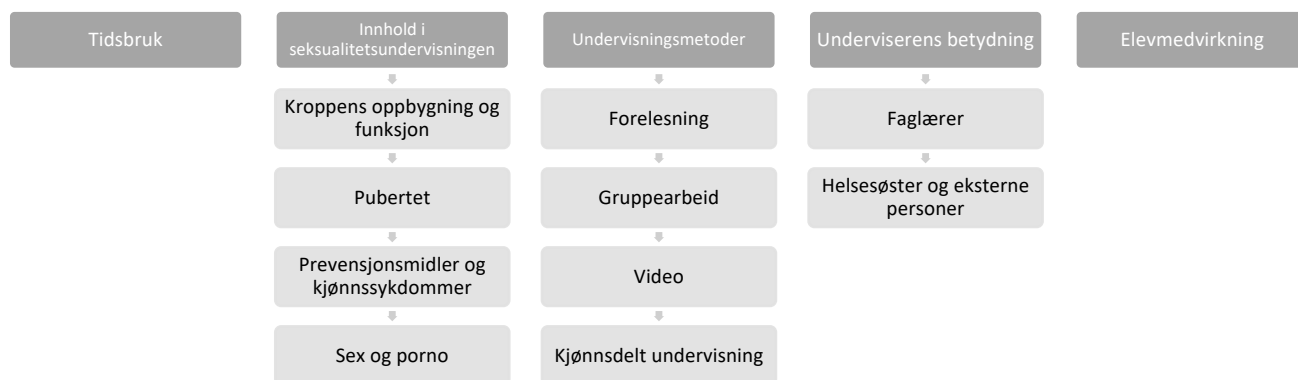
For å gjøre arbeidet med analysen lettere, ble lydopptakene transkribert (Høgheim, 2020). Transkribering betyr å omforme muntlig data til skriftlig informasjon (Høgheim, 2020) og er en viktig del av analyseprosessen (Nilssen, 2012, s. 47). Intervjuene ble transkribert så fort som mulig for å gjøre det lettere å huske kontekster i intervjuet samt koble stemmer til person,

noe som kan være utfordrende i gruppeintervju (Nilssen, 2012). I transkriberingsprosessen ble intervjuene oversatt til bokmål og det ble lagt stor vekt på å bevare meningen i informantenes uttalelser. Informantene fikk hver sin kode som også bidro til anonymisering. Det ble også skrevet notater med tanker og refleksjoner underveis og etter intervjuene. Disse notatene ble skrevet for å huske viktige momenter fra intervjuene som kunne brukes videre i analyseprosessen. Under transkripsjonen kom gjentakende ord til syne, og ideer til kodingen hadde allerede begynt.

3.7.2 Koding

I dette prosjektet ble det gjort en temaanalyse med mulighet for å legge til nye kategorier. Denne analysemetoden ble valgt for å rette oppmerksomheten mot kategoriene som ble presentert i prosjektet samt at den ga mulighet for å gå i dybden på informantenes opplevelser av hver kategori (Thagaard, 2018, s. 171). Åpenhet for nye kategorier var et valg basert på prosjektets metode, hvor det ble gjort rom for *sidetemaer* som var relevante for prosjektet (Høgheim, 2020). Prosjektet tok utgangspunkt i de fire kategoriene fra intervjuguiden: *Tidsbruk, innhold i seksualitetsundervisningen, undervisningsmetoder og elevmedvirkning*. Ut fra disse kategoriene ble det søkt etter koder i alle transkripsjonene som symboliserte meningsinnholdet i teksten (Thagaard, 2018). Deretter ble kodene fra alle transkripsjonene sortert og plassert innunder tilhørende kategori. Noen koder omhandlet informantenes opplevelser rundt overgrep og nettvett. Disse kodene ble ikke tatt med videre i analyseprosessen, for å begrense funnene til prosjektets fagområde.

Noen av kodene passet ikke under de opprinnelige kategoriene, og det måtte derfor lages en ny kategori: *underviserens betydning*. Kodene under hver kategori ble slått sammen til ulike kodegrupper (Nilssen, 2012) som egnet seg best til å fremheve meningsinnholdet i teksten. *Kroppens oppbygning og funksjon* er et eksempel på én av kodegruppene under kategorien *innhold i seksualitetsundervisningen*. Kodene som dannet denne kodegruppen var blant annet *mensen, hvordan det inni kroppen fungerer, graviditet og fra da egget blir befruktet til fødsel*. For å gå i dybden på hver kategori, ble det gjort en meningsfortetning (Nilssen, 2012) på tvers av materialet (Thagaard, 2018). Dette innebar å sammenfatte informasjon om de ulike kategoriene på tvers av alle transkripsjonene. På denne måten ble det lettere å hente ut essensen av informasjonen knyttet til hver kategori. Kodingsprosessen endte til slutt med fem kategorier hvorav tre av disse hadde underkategorier, dette er fremstilt i figur 3.7.1.

Figur 3.7.1: Oversikt over kategorier (mørkegrå) og underkategorier (lysegrå).

4.0 Funn

Kapitlets struktur tar utgangspunkt i figur 3.7.1. Under hver kategori og underkategori presenteres først informantenes opplevelser av relevansen til dagens seksualitetsundervisning. Deretter presenteres informantenes ønsker til forbedring av seksualitetsundervisningen for å øke dens relevans. I kategorien *innhold i seksualitetsundervisningen* vil underkategoriene bli omtalt som tema, da disse gjenspeiler temaene de hadde undervisning om.

4.1 Tidsbruk

Et av elementene alle elevene var enige om, var at det brukes for lite tid på seksualitetsundervisning i skolen i dag. I samtalen om hvor mye tid de har brukt på seksualitetsundervisning, påpekte samtlige at perioden de hadde seksualitetsundervisning på, var for kort. Undervisningen opplevdes derfor som overfladisk når de skulle gjennom så mange tema. En av elevene sa dette om tidsbruk:

Vi får liksom ikke vite om alt fordi de presser alt inn i én uke. Og hvis vi har noen spørsmål, så rekker vi ikke å spørre om det før uka er ferdig.

Informantene opplevde at det ble vanskelig å huske alt de lærte om i seksualitetsundervisningen, da det var for mye informasjon på kort tid. De kunne derfor tenkt seg å fordelt undervisningen utover skoleåret og brukt mer tid på de ulike temaene de skal lære om. På denne måten mente informantene at de kunne gått mer i dybden på de ulike

temaene samtidig som de fikk bedre tid til å stille spørsmål. Elevene fortalte at det var dumt at de hadde så lite seksualitetsundervisning i skolen fordi undervisningen skal gi de viktig kunnskap om egen kropp. En elev fortalte dette om seksualitetsundervisning:

Jeg synes det er spennende. Det er artig å lære om kroppen for det er jo en viktig del av livet.

Videre påpekte en elev at seksualitetsundervisning oppleves som mer nyttig enn andre tema de lærer om i skolen i dag:

... for jeg tror folk synes det er artig å lære om det også, selv om det er kleint. Det er liksom mer relevant enn å analysere dikt.

Spennende, interessant og artig var tre ord som gikk igjen når elevene skulle beskrive hvordan det var å ha seksualitetsundervisning. Til tross for at informantene på de to ulike skolene har hatt ulik mengde seksualitetsundervisning, opplyste alle om at seksualitetsundervisning burde vært undervist i hvert år, spesielt på ungdomsskolen.

4.2 Innhold i seksualitetsundervisningen

Samtlige av informantene mente at alle temaene de lærte om i seksualitetsundervisningen var relevante. Elevene var enige om at de ønsket å lære mer om alt, og ønsket ikke å utelukke noen temaer. Likevel oppga elevene noen temaer som mer relevante enn andre. Hvilke temaer elevene opplevde som mer relevante enn andre, hadde jentene og guttene forskjellige meninger om. For å visualisere hvilke temaer som ble trekt frem i intervjuene, ble det laget to ordskyer. En som viser hvilke temaer elevene hadde undervisning om, figur 4.2.1, og en som viser hvilke temaer elevene opplever som mest relevante å lære om, figur 4.2.2.

4.2.1 Kroppens oppbygning og funksjon

Kroppens oppbygning var et tema alle informantene husket å ha lært om i naturfag. Hvor mye tid de brukte på å lære om hvert kjønn, var guttene og jentene noe uenige om. Guttene mente det var for mye fokus på damekroppen og hvordan den fungerer, mens jentene mente det motsatte. Da de lærte om damekroppen lærte de også om menstruasjonssyklusens funksjon, noe begge kjønn opplevde som viktig. Guttene opplevde at de brukte for mye tid på dette, mens jentene hevdet at det var viktig at guttene lærte om hvordan syklusen fungerer, men også om hvordan det oppleves å ha mensesen. I en diskusjon om mensesen fortalte en av jentene dette:

De fleste guttene trodde man tisset og fikk mensesen gjennom den samme åpningen.

Jentene fortalte at de lærte mye om hva mensesen er, men svært lite om hvordan det oppleves for samtlige jenter å ha mensesen. Med dette mente de smertene og humørsvingningene som gjerne kommer i samsvar med syklusen. Dette var noe jentene kunne tenkt seg å lære mer om i seksualitetsundervisningen, slik at også guttene får en bedre forståelse av hvordan det er å ha mensesen. En annen jente fortalte dette:

Guttene har aldri ordentlig fått lære hvordan det faktisk er å ha mensesen, og da er det kanskje på tide at de får lære det også.

Videre når det kommer til damekroppen uttrykte alle elevene at de lærte svært lite om graviditet og fosterutvikling. I en samtale om hva de opplever som viktig, utfylte to av elevene hverandre, og sa:

Hvordan graviditet fungerer da ... hvordan du blir gravid, fra da egget blir befruktet til fødsel, og hva som kan være skadelig for fosteret og ikke.

Dette var noe både jentene og guttene viste interesse for å lære mer om, og kommer tydelig frem i figur 4.2.2.

Figur 4.2.1 Ordsky av temaer elevene husker de har lært om i seksualitetsundervisningen.

4.2.2 Pubertet

Andre temaer informantene fortalte om, var knyttet til pubertet. Pubertet var et tema elevene opplevde som relevant å lære om, fordi de er i en alder hvor kroppen forandrer seg. I undervisningen om pubertet lærte de om kroppslige forandringer hos både jenter og gutter, slik som økt hårvekst på ulike steder på kroppen, at guttene får større penis og at jentene får større pupper. En elev fortalte dette:

Vi har hatt «uke 6» hvert år siden første klasse, og det er liksom ikke noe nytt. Vi får høre det samme hvert år, uansett hvilken klasse vi går i.

Flere av informantene delte den samme opplevelsen rundt undervisningen om pubertet. Samtlige påpekte at undervisningen opplevdes som gjentakende og kunne ønsket at seksualitetsundervisningen hadde en utvikling fra år til år, slik at den var bedre tilpasset klassetrinn. De mente at undervisningen ville blitt mer relevant og lærerik hvis de fikk lære om tema som angår dem. Informantene kunne tenke seg å lære mer om at alle er forskjellige, og at det er vanlig at noen kommer i puberteten tidligere enn andre. Noen av informantene hadde lært litt om dette fra før. Både jentene og guttene fortalte om usikkerhet rundt kropp og uttrykte et ønske om å lære mer om dette i skolen:

... vi kunne lært mer om alt, så folk slipper å sitte hjemme å være lei seg og tenke på det. Vi kunne heller lært mer om det her på skolen.

Informantene uttrykte at kunnskap om dette kan bidra til at flere ungdommer føler seg tryggere i egen kropp, og ønsker større fokus på mangfold i seksualitetsundervisningen.

4.2.3 Prevensjonsmidler og kjønnssykdommer

Prevensjonsmidler og kjønnssykdommer var to andre temaer informantene fortalte om. Både jentene og guttene påpekte at prevensjonsmidler og kjønnssykdommer er temaer de har brukt for lite tid på til tross for at de ser på dette som relevant kunnskap. Det de ble undervist om, var ulike typer prevensjon og hvordan de fungerte. Elevene var enige om at de hadde lært nok om kondomer, men kunne tenkt seg å lært mer om konsekvensene ved bruk av prevensjonsmidler. Det samme gjelder kjønnssykdommene, de hadde lært om noen, men minimalt om konsekvensene som kan medfølge. Gjennom årene på ungdomsskolen erfarte de at noen av temaene de lærte om i seksualitetsundervisningen, ble mer relevant med alderen:

Vi begynner å bli 16 år og kroppen begynner å bli klar for å utforske ting innenfor den seksuelle verden. Det å vite konsekvenser av det som kan skje og hvilke prevensjonsmiddel som er bedre enn andre kan være greit å vite.

I tiende er det ganske relevant med prevensjon fordi det er en del av oss som skal begynne å prøve ut forskjellige ting.

Informantene ga uttrykk for at mer kunnskap om prevensjonsbruk og kjønnsykdommer ville gjøre det tryggere å utforske seksualiteten. De kunne derfor tenkt seg å gå mer i dybden på både prevensjon og kjønnsykdommer grunnet at de opplever denne kunnskapen som nyttig.

4.2.4 Sex og porno

De fleste informantene opplevde å ha lært lite om sex. Det de husket fra undervisningen var hvordan samleie mellom mann og kvinne foregår, og at glidemiddel kan være greit å anvende. Dette anså elevene som noe de hadde lært fra før og opplevde derfor dette som mindre interessant. Kunnskap om dette hadde de fått gjennom seksualitetsundervisningen i naturfag, men også ved bruk av Internett. Noen få informanter husket å ha lært litt om porno i seksualitetsundervisningen, noe de opplevde som veldig interessant og viktig. To av elevene fortalte dette om porno:

Det kan hende det faktisk er noen som har lyst til å debutere seksuelt, men som ikke tørr fordi de er redde for at det skal være slik det er i porno.

I porno handler det ofte om at damen skal gjøre alt for at mannen skal få nytelse, og han er ofte veldig voldelig. Da kan jenter bli usikre og redde, for de er redde for at de må gjøre det de gjør i porno.

Elevene mente at det som skjer i porno bare er skuespill, men at mange ikke er klar over dette. Videre fortalte elevene at dette kan bidra til å gjøre mange, spesielt jenter, usikre på seksuell debut. Både jentene og guttene uttrykte et ønske om å lære mer om realiteten bak samleie, og nevnte nytelse som et eksempel. Guttene ønsket også å lære mer om hvordan de tilfredsstiller

Figur 4.2.2: Ordsky av temaer elevene opplever som relevante å lære om i seksualitetsundervisningen.

jentene. Videre i en samtale om samleie, fortalte en av elevene dette:

... vi har ikke lært så mye om forskjeller vi ikke vet så mye om, sånn dame og dame, og mann og mann og sånn. Det var ikke noe om homofili.

Gjennom dette sitatet uttrykte eleven at det var mye fokus på heterofili og lite fokus på homofili i seksualitetsundervisningen. Videre i samtalen fortalte eleven at noen kunne spekulere på hvordan de går frem når to av samme kjønn har samleie og mente at det kunne være interessant å lært mer om homofili.

4.3 Undervisningsmetoder

Informantene påpekte at undervisningsmetodene som ble brukt i seksualitetsundervisningen hadde innflytelse på hvordan undervisningen opplevdes. Det viste seg at informantene hadde erfaring med de samme undervisningsmetodene, og hvilke undervisningsmetoder de ønsket å bruke i seksualitetsundervisningen, var det også stor enighet om.

4.3.1 Forelesning

Alle informantene hadde erfaring med forelesning som undervisningsmetode. De fortalte at det var greit å ha forelesning noen ganger, men at det kunne bli ensformig over tid. I en samtale om forelesning tilføyde en av elevene:

... bortsett fra når læreren tar frem presentasjonen hver eneste time.

Informantene uttrykte at det ble kjedelig da læreren hadde forelesning fra en presentasjon hver time. Ønsket var en litt mer variert seksualitetsundervisning. En av elevene fortalte om en undervisningstime hvor underviseren hadde spurt elevene om å skrive spørsmål på lapper. Disse lappene ble lagt i en boks og lest opp høyt i klasserommet. På denne måten fikk elevene stilt anonyme spørsmål samtidig som de fikk et avbrekk fra forelesningen. Dette var en grei opplevelse. Alle jentene påpekte at prinsippet med boksen var bra, men at det ofte kunne bli mye tull. En av jentene fortalte dette om bruk av en slik boks i undervisningen:

Egentlig, så synes jeg ikke at det er en bra måte for undervisning. Eller, det kan være en bra måte hvis folk tar det på alvor. For det er jo ganske mange som lurere på ting de ikke tørr å spørre om. Men så blir det så dumt når alle bare utnytter det for å drøye tid eller for å bare tulle. Da blir det ikke noe effektiv læremåte likevel, og det ødelegger

mulighetene til de som faktisk lurer på ting da.

Videre i samtalen kom det frem at det hovedsakelig var guttene som stilte flest tullespørsmål. Jentene opplevde at guttene benyttet muligheten til å stille tullespørsmål for å få resten av klassen til å le. Samtidig viser jentene forståelse for at underviseren må ta alle spørsmål seriøst fordi de er anonyme. Det ble derfor utfordrende for læreren å utelukke disse spørsmålene.

4.3.2 Gruppearbeid

Gruppearbeid var en annen undervisningsmetode som ble nevnt. Presentasjonsarbeid var en metode alle hadde erfaring med. De opplevde presentasjoner som bra fordi de fikk mulighet til å prate sammen, samtidig som de kunne fordype seg i et tema. Å høre hva de andre elevene hadde funnet ut var også noe de opplevde som interessant. En elev fortalte dette i en samtale om presentasjonsarbeid:

Jeg synes presentasjoner og sånt er bra læringsmetoder, for da må man fordype seg litt og forklare andre hva det er, istedenfor å bare ha vanlig undervisning.

Vanlig undervisning var da læreren hadde forelesning. De hadde erfart at de lærte mer av å fordype seg i ulike tema på egenhånd, enn å kun høre på læreren. Videre uttrykte informantene at de ønsket mer gruppearbeid hvor de fikk arbeide selv og prate mer sammen:

Kanskje vi kunne hatt mer gruppearbeid og oppgaver om det, og ikke bare sitte å høre på.

Eksempler på hvilke typer gruppearbeid elevene kunne tenke seg å ha mer av var presentasjoner, diskusjonsoppgaver og oppgaveark. Skriftlig prøve på slutten av undervisningsperioden var et ønske noen av informantene hadde, fordi de opplevde å lære mer av å pugge til prøve.

4.3.3 Video

Alle informantene fortalte at de hadde sett på videoer i seksualitetsundervisningen. Da de fortalte om bruk av videoer i seksualitetsundervisningen, nevnte alle informantene at de hadde sett Newton sin serie om pubertet. Informantene påpekte at disse videoene var veldig gamle og at de ikke passet til deres aldersgruppe. Samtlige elever fortalte at de hadde sett disse

videoene opptil flere ganger. To av elevene fortalte dette om Newton-seriene:

... de er utdaterte og vi har sikkert sett de 130 ganger.

... de er liksom tiltenkt litt mindre aldersgrupper enn oss.

Bruken av videoer i seksualitetsundervisningen var noe elevene så verdi i, men understrekte at det er viktig at videoene er tilpasset alder. Et annet ønske elevene ytret, var mer virkelighetsnære filmer om ulike temaer fordi de lærer mer av filmer som er basert på sanne historier:

... da ble det lett for folk å forstå hvordan det egentlig kunne skje, og det vises at det kan være veldig ubehagelig for personene etterpå om man ikke blir trodd på ...

4.3.4 Kjønnsdelt undervisning

Den siste undervisningsmetoden omhandlet kjønnsdelt undervisning. Alle informanter hadde seksualitetsundervisning i hel klasse, hvorav informanter fra den ene skolen hadde erfaring med kjønnsdelt undervisning. Elevene opplevde at det var greit å ha undervisning i hel klasse, men uttrykte at det hadde vært greit å bli delt inn i mindre grupper noen ganger. I en samtale om klassestørrelse sa en av elevene dette:

Det er sikkert mange som lurere på ting, men så kan det være litt vanskelig å spørre foran alle.

Elevene trodde det ville blitt lettere å stille spørsmål hvis de hadde hatt seksualitetsundervisning i mindre grupper. Informantene kunne tenkt seg en blanding av undervisning i hel klasse og undervisning hvor de var kjønnsdelt. På denne måten kunne de lært om begge kjønn, samtidig som de fikk stille spørsmål til læreren uten at det motsatte kjønn kunne høre hva de spurte om. Alle informantene trodde seksualitetsundervisningen ville blitt mer relevant hvis de hadde kjønnsdelt undervisning i tillegg til undervisning i hel klasse.

Informantene trakk frem positive og negative sider ved kjønnsdelt undervisning. Det positive med kjønnsdelt undervisning mente elevene var at det kunne bli lettere å stille spørsmål.

Samtidig kunne jentene få lære mer om jentekroppen, og gutter om guttekroppen. Jentene trodde også det kunne blitt mindre tull hvis guttene gikk på et eget rom. Hvis guttene gikk på et annet rom, slapp de også å høre mer utdypende om *jenteting*, noe som også kunne bidra til

en roligere atmosfære. Når det er sagt mente også guttene at kjønnsdelt undervisning kan være positivt:

Vi kunne tenke oss å vite hva vi kan gjøre for å tilfredsstille jentene, men synes at det kanskje er litt vanskelig å prate om det foran dem.

De negative sidene informantene trakk frem ved kjønnsdelt undervisning, var at de ikke lærte like mye om det motsatte kjønn. Med mindre kunnskap om det motsatte kjønn, mente elevene at det ville bli vanskeligere for jentene å forstå guttene, og omvendt. Guttene fortalte at de likte å ha seksualitetsundervisning med jentene på grunn av at de stilte bedre spørsmål enn det guttene gjorde. Ved kjønnsdelt undervisning fikk de ikke høre jentenes spørsmål, noe de mente var dumt. En annen negativ side en av informantene trakk frem ved kjønnsdelt undervisning, var at delingen setter de som identifiserer seg som det motsatte kjønn i en ubehagelig situasjon:

Det kommer an på identiteten til folk og da, for det hadde kanskje vært litt dumt å dele jenter og gutter når vi ikke vet hva en person identifiserer seg som.

For å unngå å sette noen i denne situasjonen, understrekte informanten at det var viktig å la elevene bestemme selv om de da skal delta i jentegruppe eller guttegruppe.

4.4 Underviserens betydning

Hvem som har ansvar for seksualitetsundervisningen ble pekt på som en viktig faktor for elevenes opplevelse av undervisningen. Alle informantene hadde erfaring med faglærer og helsesøster som undervisere, og noen få hadde erfaring med eksterne personer. Informantene hadde flere timer med faglærer enn med helsesøster og eksterne aktører.

4.4.1 Faglærer

Elevene opplevde at det var stor forskjell på seksualitetsundervisningen da det var ulike faglærere som underviste. Forskjellene de trakk frem var lærernes kunnskap, engasjement og trygghet i faget. Alle informantene hadde en opplevelse av at undervisning med en trygg og engasjert lærer, var bedre enn en lærer som var usikker på temaet. En elev forklarte en undervisningstime slik:

Hvis lærerne viser at det er flaut, så tenker alle at det er flaut. Men hvis lærerne ikke tenker det, så blir det et annen miljø for elevene også.

Elevene understrekte at en trygg lærer som ikke opplever seksualitet som flaut å prate om, har også en positiv påvirkning på klassemiljøet. Dette mente elevene ville senke terskelen for å henvende seg til læreren om det er noe de lurer på. Da informantene fikk spørsmål om hva de husket best av seksualitetsundervisningen, fortalte en elev om en spesifikk time med en spesifikk lærer. Grunnen til at eleven husket denne undervisningstimen best var:

... fordi læreren tok det seriøst og underviste på en bra måte som gjorde at det var lett å forstå og lett og interessere seg for.

Flere av informantene delte en lignende opplevelse med en engasjert lærer. Fellesbetegnelsen av det som ble sagt var at stemningen ble lettere og undervisningen ble morsommere. Lærers kjønn er en annen erfaring noen av elevene fortalte om. Jentene uttrykte at en mannlig lærer ikke hadde like bra grunnlag for å svare på spørsmål som angår jentene, som en kvinnelig lærer kan ha. Det samme gjaldt også motsatt. Videre meddelte informantene at de ønsket en lærer av hvert kjønn ved kjønnsdelt undervisning. Jentene ønsket en kvinnelig lærer, og guttene en mannlig lærer. Dette begrunnet de med at en kvinnelig lærer har mer erfaring med kvinnekroppen, enn hva en mannlig lærer har. Motsatt har en mannlig lærer mer erfaring med mannekroppen, enn hva en kvinnelig lærer har. En slik organisering mente elevene at kunne bidra til å gjøre seksualitetsundervisningen enda mer relevant.

4.4.2 Helsesøster og eksterne personer

De informantene som hadde erfaring med eksterne aktører, opplevde denne undervisningen som veldig interessant. De påpekte at de fikk svar på det de lurte på fordi de hadde mye å opplyse om, samt omtalte temaet på en engasjerende måte. En annen positiv opplevelse ved eksterne personer, var at det var lettere å stille spørsmål. En elev begrunnet dette argumentet:

... for læreren møter du hele tiden, men om det er noen man ikke møter så ofte, eller som du kjenner bare gjennom seksualitetsundervisningen, så er det litt lettere.

Flere av informantene nevnte at det var lettere å stille spørsmål til noen de ikke møter hver dag. Her la de til at de kunne tenkt seg flere timer hvor helsesøster eller eksterne aktører hadde ansvar for seksualitetsundervisningen.

4.5 Elevmedvirkning

Omtrent alle informantene svarte at de aldri har fått påvirke seksualitetsundervisningen. Eleven som opplevde å få påvirke undervisningen hos helsesøster, fortalte at hun hadde tatt utgangspunkt i spørsmål elevene hadde. På denne måten fikk de svar på det de lurte på, og uttrykte en positiv opplevelse av denne undervisningen. To av elevene fortalte dette om elevmedvirkning:

Jeg tror kanskje undervisningen ville blitt litt mer interessant og lærerik hvis vi fikk være med å påvirke.

Det er egentlig litt artigere når vi også får være med å påvirke.

Alle informantene mente seksualitetsundervisningen ville blitt mer relevant hvis de fikk være med å påvirke undervisningen. De understrekte at de ville lært mer om de fikk lære om det de faktisk lurte på. Eleven som hadde erfaring med elevmedvirkning, fortalte dette om undervisningstimen:

Jeg synes det var greit å få svar på det jeg faktisk lurte på da, istedenfor å prate om tema jeg ikke er så interessert i.

5.0 Drøfting

For å belyse problemstillingen *Hvilke opplevelser og erfaringer har ungdomsskoleelever av at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag?*, vil prosjektets funn bli drøftet med bakgrunn i teori og forskning. Til slutt presenteres prosjektets styrker og svakheter.

5.1 Tidsbruk og innhold i seksualitetsundervisningen

Seksualitetsundervisningen i skolen er en viktig arena for barn og unges utvikling av god seksuell helse, og er for mange kilden til svar på mange spørsmål knyttet til en periode med mange kroppslige forandringer. Til tross for dette kan det se ut til at det brukes for lite tid på seksualitetsundervisning i skolen. Dette viser Sex & samfunns nye rapport om elevers og læreres erfaringer og ønsker knyttet til seksualitetsundervisning (Sex & samfunn, 2022a), hvorav 7 av 10 elever rapporterer at de ønsker mer seksualitetsundervisning i skolen. Dette samsvarer med funnene i dette prosjektet, hvor samtlige av informantene fortalte at det brukes for lite tid på seksualitetsundervisning. Elevene mente seksualitetsundervisningen ble overfladisk da undervisningsperioden er for kort. Dette medførte at de ikke fikk tid til å gå i dybden på alle temaene, noe elevene opplevde som synd da seksualitetsundervisningen skal gi de viktig kunnskap om egen kropp. I læreplanen står det at elevene skal få tid til å utforske dybden i ulike fenomener slik at de får dannet et godt grunnlag for å forstå seg selv og andre, noe som stiller spørsmål til hvorfor flere elever likevel opplever for lite dybde i undervisningen.

WHO (2010) mener at barn og unge lærer mer om seksualitet gjennom å stille spørsmål. Lite tid til seksualitetsundervisning medførte at elevene ikke fikk tid til å stille spørsmål knyttet til kropp og seksualitet. Ved å fordele seksualitetsundervisningen gjennom skoleåret, mente elevene at de ville fått bedre tid til å stille spørsmål, samt mulighet til å fordype seg i tema de opplever som relevant. På lik linje med tidligere forskning, ønsket elevene å lære mer om alt, da alle tema ble sett på som nyttige (Sex & samfunn, 2022a; Smith, Realini, Buzi, & Martinez, 2011). Likevel var det noen tema elevene opplevde som mer relevant enn andre.

Gjennom funnene fremkommer det at informantene hadde interesse av å lære mer om realiteten bak sex og porno. Forskning viser at ungdom i dag oppsøker Internett for å tilegne seg manglende kunnskap om fenomener knyttet til seksualitet (Matthews, 2018; Pound,

Langford, & Campbell, 2016). Internett har et stort potensial til å bidra med god og nøyaktig kunnskap om seksualitet (UNESCO, 2018; Attwood, Barker, Boynton, & Hancock, 2015). I Redd Barnas rapport *Et skada bilde på hvordan sex er*, uttrykte elevene at de anvender porno for å lære mer om sex og hvordan andre mennesker ser ut. På en annen side kan tilegning av informasjon gjennom internett vise til kilder med unøyaktig informasjon, som kan øke tilgangen til ofte voldelig pornografi (UNESCO 2018; Frøvik, Torstensen, & Goldschmidt-Gjerløw, 2022). Bruk av porno før debut kan i følge (Berggrav, 2020, s. 4) bidra til å skape feilaktige forventninger og press om hvordan sex skal være. Dette gjenspeiles i prosjektets funn hvor informantene trekker frem at voldelig pornografi ofte gjør, spesielt jenter, usikre på å debutere seksuelt. Dette belyses også i det nylig publiserte debattinnlegget *Trodde porno var seksualundervisning: – Jeg ble sjokkert!*. Informantene fortalte at de hadde kunnskap om at pornografi bare er skuespill, men understrekte at ikke alle ungdommer er informert om dette. Elevene uttrykte derfor et ønske om å lære mer om hvordan sex faktisk er, og at nytelse er for både kvinner og menn (Hirst, 2013, s. 433).

På 1700-tallet var seksualatferden knyttet til reproduksjon, og sex for nytelsens skyld ble sett på som en synd (Vildalen, 2014, s. 19). I dag er nytelse et sentralt aspekt ved menneskets seksualitet (World Health Organization, 2017) og en viktig del av menneskets seksuelle helse (Hirst, 2013). Til tross for at skolen skal gi elevene kompetanse for å mestre egen seksuelle og reproduktive helse, mener Træen (2017) at dagens seksualitetsundervisning fortsatt har for stort fokus på metoder. Elevene lærer lite om hvordan sex oppleves eller føles, noe som gjør at nytelsesaspektet ved seksualitet blir fraværende i seksualitetsundervisningen (Hirst, 2013). Forskning viser at elever ønsker mer kunnskap om hvordan seksuell aktivitet kan gjøres behagelig for begge partner (Allen, 2018), noe som samsvarer med funnene i dette prosjektet. Knyttet til temaet om sex fortalte informantene at seksualitetsundervisningen hadde for stort fokus på heterofili, noe som samsvarer med forskningen til Svendsen S. H. (2012).

Seksualitet ble på 1700-tallet knyttet til reproduksjon, og sex hvor to av samme kjønn var involvert, ble sett på som en synd (Vildalen, 2014). Som følge av samfunnsendringene har også holdningene til homoseksualitet endret seg mye de siste årene (Hegna, 2007). Likevel viser forskning at homofile ungdommer blir utsatt for voldelige trusler i dagens samfunn (Faulkner & Cranston, 1998 referert i Hegna, 2007, s. 61-62). For stort fokus på heterofili i seksualitetsundervisningen kan gi elevene et inntrykk av at heterofili blir sett på som normalt og ønskelig, mens andre seksuelle identiteter og relasjoner fremstår som unormale (Svendsen

& Røthing, 2009, s. 40). En rettighet som er avgjørende for seksuell helse er retten til likhet og likebehandling. Gjennom stort fokus på heterofili i seksualitetsundervisningen vil elever som identifiserer seg som homofil få mindre informasjon som omhandler sin seksualitet og legning, noe som kan tolkes som en svakhet for den seksuelle rettigheten. Informantene fortalte at noen kunne spekulere på hvordan de går frem når to av samme kjønn skal ha samleie, og at de ønsket lære mer om homofili i seksualitetsundervisningen. Dette samsvarer med Sex & samfunns (2022a) rapport hvorav 51% av elevene svarte at de ønsket å lære mer om *skeiv seksualitet*.

Pubertet var et annet tema elevene opplevde som relevant å lære om i seksualitetsundervisningen. I puberteten skjer det mange fysiske og psykiske forandringer som økt hårvekst, lengde og vekt (Øverland, 2021; UNESCO, 2018). Disse forandringene lærte informantene om hvert år, og opplevde derfor pubertetsundervisningen som gjentakende. Dette samsvarer med tidligere forskning hvor ungdomsskoleelevene opplyser at denne informasjonen er *basic* (Allen, 2018, s. 575). Likevel fortalte elevene som medvirket i dette prosjektet at ulike aspekter knyttet til pubertet var relevant å lære om. Det ene aspektet var knyttet til de individuelle forskjellene, hvor de ønsket å *...lære mer om at alle er forskjellige, og at det er vanlig at noen kommer i puberteten tidligere enn andre*. Befring & Moen (2017) understreker at individuelle forskjeller knyttet til pubertet er helt normalt og at disse blant annet påvirkes av genetik.

Det andre aspektet elevene pratet om, var usikkerhet rundt egen kropp. En felles oppfatning om *den perfekte kroppen* har fått større fokus i dagens samfunn, og er i økende grad medieskapt (Frost, 2005; Attwood et al. 2015). I følge Attwood et al. (2015) kommer dette av at kropp og sex i media har et fokus på tynne og smale jentekropper, og sterke og muskuløse guttekropper. Det muskuløse og bredskuldrede gutteidealet samsvarer bedre med den fysiologiske utviklingen hos gutter i ungdomsalderen, enn det tynne jenteidealet gjør med jenters kroppslige utvikling (Nielsen, 2020). Dette har ført til at spesielt jenter føler på kroppspress (Bakken, Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19, 2019), da de ønsker å oppnå et kroppsideal som motstrider de fleste naturlige endringene hos jentekropper. Hvis jenter ikke oppnår det ønskede kroppsidealet, kan det medføre liten mestringstro, som i følge Coutu, Côté, & Baril (2013) kan skape et negativt selvbilde og redusere personens mestringstro. Selvbilde påvirker individers seksuelle helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 45), og for å gi barn og unge kompetanse mestring over sin seksuelle og reproduktive

helse, bør de få tilstrekkelig med informasjon om ulike aspekter ved seksualitet i undervisningen i skolen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017).

Informantene opplevde at noen temaer i seksualitetsundervisningen ble mer relevant med alderen, og var knyttet til seksuell debut. Prevensjon og kjønnssykdommer var temaer elevene mente de brukte for lite tid på til tross for at dette opplevdes som nyttig kunnskap. Dette motstrider med Sex & samfunns (2022b) funn hvor elevene oppga å ha brukt mye tid på prevensjon og kjønnssykdommer. Informantene påpekte at mer kunnskap dette ville bidra til en tryggere seksuell debut. Med bakgrunn i revidering av ny læreplan for elever på 10.trinn som startet 2021-2022, er det usikkert hvor mye undervisning elevene har fått i henhold til den nye læreplanen (LK20). Forskjellene på hvor mye tid som er brukt på hvert tema i seksualitetsundervisningen kan ha bakgrunn i hvilken læreplan lærerne har tatt utgangspunkt i. LK06 var utformet med noe mer konkrete kompetansemål enn LK20. Elevene skulle i henhold til LK06 i naturfag kunne formulere og drøfte spørsmål knyttet til blant annet overførbare sykdommer og prevensjon etter 10.trinn (Utdanningsdirektoratet, 2006). I den nye læreplanen skal elevene drøfte spørsmål knyttet til reproduktiv og seksuell helse (Utdanningsdirektoratet, 2020), noe som gir læreren rom for tolkning av kompetansemålet. Sex & samfunn (2022a) slår fast i sin rapport at kompetansemål om seksuell og reproduktiv helse i læreplanen må konkretiseres. Funnenes motsetninger kan derfor være et resultat av seksualitetsundervisning fra to forskjellige læreplaner, eller forskjellig vektlegging i ulike fag.

Hvorvidt kunnskap oppleves som relevant avhenger av kontekst og endrer seg i løpet av livet (Egelandsdal & Ness, 2020, s. 66). Selv om elevene uttrykte at alle temaene i seksualitetsundervisningen var nyttige, pekte de på viktigheten av at undervisningen var tilpasset klassetrinn for å øke innholdets relevans. I følge UNESCO (2018) skal seksualitetsundervisningen tilrettelegges etter alder og utvikling i det samfunnet de lever i. Dette innebærer at undervisningens innhold er tilpasset kognitiv og emosjonell utvikling, og skal med andre ord være tilpasset elevenes modenhet. Prinsippet om tilpasning til modenhet underbygges av Unis & Sällström (2019) forskning, hvor de påpeker at seksualitetsundervisningen bør tilpasses elevenes modenhet og fremfor alder. Argumentet baseres på at tidlig eksponering for innhold som ikke er tilpasset modenhet, kan fremstå som skremmende, mens innhold som kommer for sent oppleves som verdiløse for elevene. Trygge seksuelle opplevelser er en forutsetning for seksuell helse (World Health Organization, 2017), og ved å utsette elever for innhold som oppleves som skremmende, vil dette kunne ha

en negativ effekt på elevens seksuelle utvikling. Det kan dermed anses at seksualitetsundervisningens tilpasning til innhold må balanseres mellom elevenes modenhet og alder, samtidig som den imøtekommer elevenes interesser og behov (Unis & Sällström, 2019).

5.2 Undervisningsmetoder og underviserens betydning

Funnene viser at undervisningsmetoder og underviseren hadde innflytelse på hvordan seksualitetsundervisningen opplevdes. Forelesning var den vanligste undervisningsmetoden elevene hadde erfaring med, men opplevde dette som ensformig over tid lengre tid. Læring er mer enn å motta informasjon fra læreren (UNESCO, 2018) og elevene ønsket en mer varierende seksualitetsundervisning. Brattenborg & Engebretsen (2013) påpeker at variasjon i undervisningsmetoder kan fremme elevenes motivasjon gjennom å gjøre undervisningen mindre ensformig. En av undervisningsmetodene informantene ønsket mer av, var gruppearbeid. Gjennom gruppearbeid mente elevene at de fikk gå i dybden på ulike temaer samtidig som de fikk delta mer aktivt i undervisningen. Elevene lærer best når de får konstruere egen forståelse av informasjon og materiale (UNESCO, 2018), noe som stemte med funnene i dette prosjektet.

Sex & samfunns (2022a) rapport viser at film var det vanligste hjelpemidlet å bruke i seksualitetsundervisningen. Dette samsvarer med funn fra dette prosjektet, hvor samtlige fortalte at de hadde sett Newton sin serie om pubertet. God seksualitetsundervisning skal tilrettelegges etter barn og unges alder og utvikling i det samfunnet de lever i (UNESCO, 2018). Selv om videoer ble sett på som en verdifull læringsmetode, påpekte elevene at videoene var gamle og dermed lite tilpasset deres alder. De ønsket seg mer virkelighetsnære videoer slik at de kan overføre kunnskapen til hverdagslige situasjoner (UNESCO, 2018).

Samtlige elever opplevde bruk av anonyme lapper som en grei metode da de fikk stille spørsmål om det de lurte på, og oppnådde dermed økt relevans. På en annen side fortalte, spesielt jentene, at det kunne bli mye tull da guttene alltid skulle stille tullespørsmål. Å kunne uttrykke sine synspunkter, bli hørt og tatt hensyn til, er en av rettighetene i FNs barnekonvensjon (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 13). Læreren kunne derfor ikke utelukke noen spørsmål, da alle har rett til å bli hørt. For å kunne svare på spørsmålene mente informantene at læreren måtte ha god kunnskap om temaet. Dette underbygges av Sex &

samfunn (2022a) hvor det kom frem at lærerens personlighet og kompetanse var viktigere enn yrkesbakgrunn. Andre egenskaper informantene i dette prosjektet trakk frem som viktige, var engasjement og trygghet i faget. De opplevde seksualitetsundervisningen med en trygg og engasjert lærer som bedre og morsommere, da undervisningen ble oppfattet som mindre pinlig.

Kjønnsdelt undervisning var noe få av elevene hadde erfaringer med, men mente det kunne vært relevant med en blanding av hel og kjønnsdelt klasse. De trakk frem et forslag ved å ha generell undervisning i hel klasse først, for å så dele seg i gutter og jenter. På denne måten kunne de lære om begge kjønn først, for å så stille utdypende spørsmål i kjønnsdelte grupper etterpå. Selv om informantene mente at kjønnsdelt undervisning kunne bidra til økt kunnskap om egen kropp, kunne metoden også sette enkelte elever i en vanskelig situasjon fordi en aldri kan vite hva en person identifiserer seg som. Videre ønsket elevene at jentene skulle ha en kvinnelig lærer og guttene en mannelig lærer ved kjønnsdelt undervisning. Dette mente de var for at en kvinnelig lærer har mer kunnskap om kvinnekroppen, og omvendt. Læreren spiller en viktig rolle i om seksualitetsundervisningen blir en suksess (Smith, Realini, Buzi, & Martinez, 2011) og er en stor oppgave da innhold, metoder og formidling skal tilpasses alder, interesser og behov.

5.3 Elevmedvirkning

Seksualitetsundervisningen skal ha et elevsentrert fokus som lar elevene påvirke ulike læringsprosesser (UNESCO, 2018). Elevmedvirkning er et sentralt element i den nye læreplanen (Utdanningsdirektoratet, 2021) og omhandler at elevene skal få påvirke innhold og læringsmetoder i undervisningen. I følge prosjektets funn er det lite elevmedvirkning i seksualitetsundervisningen i skolen. Fordi det er elevene som vet best hva de trenger mer kunnskap om og hvordan de lærer best, er det viktig at elevene får påvirke sin egen skolehverdag i forhold til innhold og metode (Redd Barna, 2019). Informantene uttrykker et ønske om å påvirke både innhold og metode i undervisningen, da de mener den ville blitt mer relevant for deres hverdag. På en annen side kan ikke elevene ha medbestemmelse hele tiden, da lærerne skal legge opp undervisningen for å dekke kompetansemålene i læreplanen. Elevmedvirkning kan bidra til økt trivsel, tilhørighet og helse gjennom å dekke behovet for autonomi NOU (2015). Når elevene får arbeide med temaer de opplever som relevante for egen hverdag, kan dette bidra til å fremme motivasjon og mestring. Forskning viser at elever som opplevde autonomi og støtte fra læreren, hadde økt motivasjon og trivsel på skolen

(Reeve, 2002). En autonomistøttende lærer som lar elevene dele sine synspunkter, tar spørsmål, erfaringer og ønsker på alvor, samt gir elevene mulighet til å påvirke undervisningen, kan dermed bidra til å fremme elevenes motivasjon og opplevelse av undervisningens relevans.

5.4 Styrker og svakheter ved prosjektet

Hensikten med dette prosjektet var å undersøke ungdomsskoleelevers opplevelser og erfaringer knyttet til seksualitetsundervisningens relevans i naturfag. For å styrke prosjektets validitet var det ønskelig å gjøre et klart skille mellom seksualitetsundervisning i naturfag og andre fag. Dette viste seg å være utfordrende for noen elever på grunn av at skolene hadde ulikt opplegg i undervisningen. Elevene som opplevde faginnstillingen som vanskelig, delte sine opplevelser rundt hva de hadde lært om i seksualitetsundervisningen uavhengig av fag. Dette valget ble gjort for å kunne belyse problemstillingen fra ulike sider. I forhold til prosjektets problemstilling, kan denne avgjørelsen bli sett på som en svakhet da forskningen kan se ut til å bevege seg ut fra naturfagets område. En annen styrke ved dette prosjektets validitet kan være at det ble gjennomført ett pilotintervju i forkant. Dette bidro til å teste hvorvidt spørsmålene i intervjuguiden ga svar som kunne belyse problemstillingen.

En svakhet ved dette prosjektet var at det var lite forskning å teori. Det var utfordrende å finne forskning som motsa funnene i dette prosjektet, noe som bidro til å svekke drøftingskapitlet. I tillegg ble det gjort et strategisk utvalg ble gjort for å sikre informanter som kunne belyse problemstillingen.

Pilotintervjuet bidro også til å styrke prosjektets reliabilitet gjennom å gjøre lydopptak av intervjuene. På denne måten ble nøyaktigheten utviklet, samt at intervjuene ble planlagt gjennomført på grupperom hvor elevene følte seg trygge. Intervjuguiden ble testet og endret slik at spørsmålsformuleringene ble mer forståelige (Høgheim, 2020), samtidig som det fungerte som god trening på formidling av spørsmål, notering underveis, holdning og kroppsspråk. Styrken ville derimot blitt enda bedre om flere pilotintervju ble gjennomført, samt om testpersonen var på informantens alder. I transkriberingsprosessen ble det lagt vekt på å skrive ned alle ord, for å bevare meningen i informantens uttalelser. Likevel er forskere mennesker, og kan gjøre feil. Dermed er det en åpenhet om at noe informasjon kunne mistet sin mening i prosessen. Dette er spesielt vanlig ved prosjektets analysemetode. I temaanalyser løsrives teksten fra den helheten den opprinnelig ble presentert i, noe som gjør at

informantenes forståelse av sin situasjon får mindre plass (Thagaard, 2018). På en annen side belyser temaanalyser synspunkter som er felles for alle informantene, noe som kan føre til at de kjenner seg igjen i en forståelse av situasjonen som er felles for det miljøet prosjektet er utført i (Thagaard, 2018), noe som kan ses på som en styrke ved dette prosjektet. Svakheter knyttet til forskerrollen, var at analyseprosessen ble gjennomført av kun én forsker. Hadde det vært flere bidragsytere i analyseprosessen kunne dette styrket validiteten og reliabiliteten fordi en kunne fått flere blikk på resultatene.

6.0 Oppsummering

Dagens ungdomsskoleelever opplever seksualitetsundervisning i naturfag som viktig for å tilegne seg kunnskap om egen kropp, og ønsker at det brukes mer tid på seksualitetsundervisning i skolen. Istedenfor å komprimere alt av seksualitetsundervisning på én uke, ønsker elevene at den blir spredd utover året. På denne måten får elevene tid til å stille spørsmål som dukker opp i løpet av året. Til tross for at alle temaer i seksualitetsundervisningen oppleves som relevant, er det noen som er mer relevant enn andre. Elevene på tiende trinn ønsker å lære mer om fosterutvikling, mangfold i form av ulike kroppar i pubertetsfasen, realiteten bak sex og porno, nytelse, sikker bruk av prevensjon, kjønns sykdommer og følelser knyttet til menstruasjon. Opplevelsen av seksualitetsundervisningen påvirkes av hvilke undervisningsmetoder som brukes og hvem som underviser. Elevene ønsker mer varierte metoder hvor de får samarbeide i grupper og se relevante videoer. Hvem som underviser spiller en viktig rolle i hvor mye de lærer og om de opplever timene som relevante. Om læreren tar alle på alvor og kommer med gode svar, vil de få mer ut av timene og lære mer. Lærerens engasjement og kunnskap har påvirkning på hvor mye de spør og hvordan de opplever å prate om seksualitet. Seksualitetsundervisningen i naturfag oppleves som relevant for elevenes hverdag, men de ønsker å lære mer om noen temaer som er tilpasset deres alder. På denne måten vil undervisningen bli mer relevant og de vil i større grad føle at det de lærer er nyttig for deres hverdag. Selv om det er blitt gjort noen kvalitative studier av seksualitetsundervisningens innhold og kvalitet, finnes det ikke noe systematisert oversikt over hvordan undervisningen gjennomføres (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 16). Dette prosjektet har forsøkt å belyse hvordan dagens ungdom opplever seksualitetsundervisningen i naturfag i dag. Funnene stemmer med tidligere forskning og teori, og det opplevdes som utfordrende å finne forskning som motsa funnene i dette prosjektet.

6.1 Videre forskning

Arbeidet med dette prosjektet har gitt et innblikk i hvordan elever på ungdomstrinnet opplever seksualitetsundervisningen i naturfag. Det har blitt sett på relevans i forhold til innhold, metode, underviser og elevmedvirkning i seksualitetsundervisningen. Funn som kom frem i dette prosjektet, kan være nyttig i planleggingen med seksualitetsundervisning i naturfag, samt forstå viktigheten av elevmedvirkningen i henhold til relevans. Det hadde vært interessant å gått enda mer i dybden på hva elevene opplever som relevant å lære om i forhold til kropp og seksualitet. I tillegg hadde det vært interessant å fulgt med på om elevenes opplevelse av relevans i seksualitetsundervisningen endrer seg etter implementeringen av ny læreplan.

7.0 Litteraturliste

- Allen, L. (2018). 'They Think You Shouldn't be Having Sex Anyway': Young People's Suggestions for Improving Sexuality Education Content. *Sexualities 11*(5), ss. 573-594. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1177/1363460708089425>
- Aars, H. (2021, 11.03). *Hva er seksuell helse?* Hentet fra sykepleien.no: <https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2021.83165>
- Attwood, F., Barker, M. J., Boynton, P., & Hancock, J. (2015). Sense about sex: media, sex advice, education and learning. *Sex Education, 15*(5), ss. 528-539. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1080/14681811.2015.1057635>
- Bakken, A. (2019). *Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19*. Oslo: NOVA, OsloMet. Hentet fra oda.oslomet.no: <https://hdl.handle.net/20.500.12199/2252>
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater. NOVA Rapport 8/21*. Oslo: NOVA, OsloMet. Hentet fra oda.oslomet.no: <https://hdl.handle.net/11250/2767874>
- Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
- Befring, E., & Moen, B.-E. (2017). *Ungdom, læring og forebygging*. Cappelen Damm Akademisk.
- Berggrav, S. (2020, Mai). *Et skada bilde på hvordan sex er: ungdoms perspektiver på porno*. Hentet fra medietilsynet.no: <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/2020/rapport-redd-barna-mai-2020-et-skada-bilde-av-hvordan-sex-er.pdf>
- Brattenborg, S., & Engebretsen, B. (2013). *Innføring i kroppsøvningsdidaktikk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Byers, S. E., Sears, H. A., & Foster, L. R. (2012). Factors associated with middle school students' perceptions of the quality of school-based sexual health education. *Sex Education, 13*(2), ss. 214-227. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.727083>
- Ciakudia-Moxnes, I. (2022, Mai 07). *Trodde porno var seksualundervisning: – Jeg ble sjokkert!* Hentet fra p3.no: <https://p3.no/trodde-porno-var-seksualundervisning-jeg-ble-sjokkert/>
- Coutu, M. F., Côté, D., & Baril, R. (2013). The Work-Disabled Patient. In: Loisel, P., Anema, J. (eds). *Handbook of Work Disability*, ss. 15-29. Springer, New York, NY.. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6214-9_2

- Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal .
- Danielsen, A. G. (2020). Troen på egen mestring- Bandura og sosialkognitiv teori. I A. G. Danielsen, *Til elevens beste: pedagogiske perspektiver*. Gyldendal.
- De nasjonale forskningsetiske komité. (2021, Desember 16). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet fra forskningsetikk.no: <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Egelandsdal, K., & Ness, I. J. (2020). "Læring som praksis"- John Deweys pragmatisme. I A. G. Danielsen, & A. G. Danielsen (Red.), *Til elevens beste- pedagogiske perspektiver*.
- Federal Centre for Health Education & World Health Organization. (2010). *Standards for Sexuality Education in Europe: A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*.
- Federal Centre for Health Education; World Health Organization; UNFPA. (2016). *Sexuality Education: Policy brief No.1*. Hentet fra euro.who.int: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/sexual-and-reproductive-health/areas-of-work/young-people/sexuality-education/sexuality-education-policy-briefs/sexuality-education-what-is-it-sexuality-education-policy-brief-no.-1-2016>
- Frøvik, J. K., Torstensen, R. L., & Goldschmidt-Gjerløw, B. (2022). Pornografi og kritisk tenkning. I B. Goldschmidt-Gjerløw, K. G. Eriksen, & M. K. Jore, *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen* (ss. 111-128). Universitetsforlaget.
- Frost, L. (2005). Theorizing the Young Woman in the Body. *Body & society, 11(1)*, ss.63-85. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1177/1357034X05049851>
- Grande, H. B. (2005, Januar). *Sex og sånn*. Hentet fra prosentret.no: https://prosentret.no/?wpfb_dl=381
- Høgheim, S. (2020). *Masteroppgaven i GLU*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hegna, K. (2007). Homoseksualitet, homofili, identitet og psykisk helse. I I. L. Kvalem, & L. Wichstrøm, *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer* (ss. 51-68).
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2014). *Stortingsmelding 19: Folkehelsemeldingen*. Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7fe0d990020b4e0fb61f35e1e05c84fe/no/pdfs/stm201420150019000dddpdfs.pdf>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*. Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/snakk-om-det/id2522933/>

- Hirst, J. (2013). 'It's got to be about enjoying yourself': young people, sexual pleasure, and sex and relationships education. *Sex Education*, 13(4) ss. 423-436.
<http://dx.doi.org/10.1080/14681811.2012.747433>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kvalem, I. L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I I. L. Kvalem, & L. Wichstrøm, *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. Cappelen Adademisk Forlag.
- Kvello, Ø. (2021). Livsmestring i skolen og sentrale utviklingstemaer i ungdomsalder . I M. B. Postholm, P. Haug, R. J. Krumsvik, & E. Munthe, *Elev i skolen 5-10: Mangfold og mestring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Matthews, C. (2018, April 20). Sexuality. *Brock Education: A Journal of Educational Research & Practice*, 27(2), ss. 68-71. Hentet fra journals.library.brocku.ca:
[HTTPS://DOI.ORG/10.26522/BROCKED.V27I2.587](https://doi.org/10.26522/BROCKED.V27I2.587)
- Nielsen, H. B. (2020). Spenningen mellom seksualisering og infantilisering. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, nr.1(<https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-01-06>), ss. 73-79. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-01-06>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Universitetsforlaget.
- Norsk senter for forskningsdata. (2022). *Samtykke og andre behandlingsgrunnlag*. Hentet fra <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/samtykke-og-andre-behandlingsgrunnlag/>
- Nyeng, F. (2020). *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Universitetsforlaget .
- Pound, P., Langford, R., & Campbell, R. (2016). What do young people think about their school-based sex and relationship education? A qualitative synthesis of young people's views and experiences. *BMJ open*, 6(9), s. p.e011329.
- Røthing, Å. (2021). Seksualitet og kjønn i skolen- muligheter og utfordringer i LK20. I M. B. Postholm, P. Haug, R. J. Krumsvik, & E. Munthe, *Elev i skolen 5-10: mangfold og mestring*, ss. 224-242. Cappelen Damm Akademisk.
- Redd Barna. (2019). *Elevmedvirkning: å bli inkludert, verdsatt og hørt*. Hentet fra [reddbarna.no: https://www.reddbarna.no/skole/ingenutenfor/elevmedvirkning/](https://www.reddbarna.no/skole/ingenutenfor/elevmedvirkning/)
- Reeve, J. (2002). Self-Determination Theory Applied to Educational Settings. I E. L. Deci, & R. M. Ryan, *Handbook of Self- Determination Research*, ss. 183-204.

- Sex & samfunn. (2022a, Februar). *Seksualitetsundervisning i skolen: En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker*. Hentet fra sexogsamfunn.no: <https://sexogsamfunn.no/rapporter/>
- Sex & samfunn. (2017, Juni 19). *Seksualitetsundervisning i skolen: En kartlegging blant elever i 10. klassetrinn og 1 VGS*. Hentet fra sexogsamfunn.no: <https://sexogsamfunn.no/klinikk-og-tilbud/seksualitetsundervisning/undersokelser/>
- Sex & samfunn. (2022b, April). *Hva inngår i dagens seksualitetsundervisning? Et dypdykk i innholdet i seksualitetsundervisningen i skolen*. Hentet fra sexogsamfunn.no: <https://sexogsamfunn.no/2022/rapport-innholdet-i-seksualitetsundervisningen/>
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2015). *Motivasjon for læring: teori og praksis*. Universitetsforlaget.
- Smith, P. B., Realini, J. P., Buzi, R. S., & Martinez, M. (2011, Juni 27). Students' Experiences and Perceived Benefits of a Sex Education Curriculum: A Qualitative Analysis. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 37(4), ss. 270-285.
- Svendsen, S. H. (2012). Elusive sex acts: pleasure and politics in Norwegian sex education. *Sex Education*, 12(4), ss. 397- 410. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.67720>
- Svendsen, S. H., & Røthing, Å. (2009). *Seksualitet i skolen: Perspektiver på undervisning*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Teigen, H. M., Steinnes, K. K., & Goldschmidt-Gjerløw, B. (2022). Ungdom og kroppspress i sosiale medier. I B. Goldschmidt-Gjerløw, K. G. Eriksen, & M. K. Jore, *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen* (ss. 149-166). Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse- en innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Træen, B. (2017). Seksualitet og seksualatferd. I K.-I. Klepp, & L. E. Aarø, *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Unis, B. D., & Sällström, C. (2019). Adolescents' conceptions of learning and education about sex and relationships. *American Journal of Sexuality Education*, 15, ss. 25-52. <https://doi.org/10.1080/15546128.2019.1617816>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization;The World Health Organization; UN Women; The United Nations Children's Fund; The United Nations Population Fund; UNAIDS. (2018). *International technical guidance on sexuality education*. Hentet fra unfpa.org: <https://www.unfpa.org/publications/international-technical-guidance-sexuality-education>

- Utdanningsdirektoratet . (2020). *Tverrfaglige temaer (NAT01-04)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/nat01-04/om-faget/tverrfaglige-temaer?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet . (2020). *Undervisning og tilpasset opplæring*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.2-undervisning-og-tilpasset-opplaring/>
- Utdanningsdirektoratet . (2022). *Kjerneelementer (NAT01-04)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/nat01-04/om-faget/kjerneelementer?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i naturfag (NAT1-03)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/k106/NAT1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-7.-arstrinn>
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i naturfag (NAT1-03)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/k106/NAT1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-10.-arstrinn>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Folkehelse og livsmestring*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansemål og vurdering (NAT01-04)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/nat01-04/kompetansemaal-og-vurdering/kv78?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansemål og vurdering (NAT01-04)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/nat01-04/kompetansemaal-og-vurdering/kv79?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansemål og vurdering (SAF02-04)*. Hentet fra udir.no:
<https://www.udir.no/lk20/saf02-04/kompetansemaal-og-vurdering/kv152>
- Utdanningsdirektoratet. (2021, Juni 24). *Hvorfor har vi fått nye læreplaner?* Hentet fra udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvorfor-nye-lareplaner/>
- Utenriksdepartementet. (2013). *Norsk innsats for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter* . Hentet fra regjeringen.no:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/menneskerettigheter/veiledning_seksuellerettigheter_1310.pdf
- Vildalen, S. (2014). *Seksualitetens betydning for utvikling og relasjoner* . Gyldendal.
- Wichstrøm, L., & Kvalem, I. L. (2007). Utvikling i tenårene: pubertet, kognisjon, seksualitet, selvbilde og sosiale relasjoner. I I. L. Kvalem, & L. Wichstrøm (Red). *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*.

World Health Organization. (2017). *Sexual health and its linkages to reproductive health: an operational approach*. Hentet fra who.no:

<https://www.who.int/publications/i/item/978924151288>

Øverland, K. (2021). Tanker, følelser og livsmestring i ungdomstiden- utviklingspsykologi, GLU 5.-10.klasse. I M.-B. Postholm, P. Haug, R. J. Krumsvik, & E. Munthe (Red). *Elev i skolen 5-10: Mangfold og mestring*. Cappelen damm akademisk.

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

11.05.2022, 22:02

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vurdering

Referansenummer

946738

Prosjekttittel

Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Grunnskole

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Anna Marie Holand , anna.m.holand@nord.no, tlf: 74022742

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Vilde Knudsen Lund, vilde_lund@hotmail.com, tlf: 41079386

Prosjektperiode

23.08.2021 - 31.12.2022

Vurdering (1)

20.01.2022 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 20.01.2022 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/61a738f0-613c-43c2-92aa-9a072f52fdc2>

1/2

bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Vi vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Nettskjema er databehandler i prosjektet. Vi legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Karin Lillevold

Lykke til med prosjektet!

8.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv elever

Vil du delta i forskningsprosjektet «Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag»?

Til elever:

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke ungdomsskoleelevers opplevelse av seksualitetsundervisningen i naturfag. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne undersøkelsen er å finne ut hvilke opplevelser ungdomsskoleelever har om seksualitetsundervisningen i naturfag. Data innsamlet i prosjektet vil inngå i en masteroppgave. Problemstillingen i masteroppgaven er «Hvordan opplever elever på ungdomstrinnet at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag?». Grunnlagsdata og anonymiserte data kan benyttes til forskning og utviklingsarbeid i regi av veilederne i prosjektet ved Nord universitet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta som informant i dette prosjektet på bakgrunn av erfaring omkring seksualitetsundervisning på ungdomsskolen. I denne studien inngår du som en av 8 informanter fra ungdomsskolen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du ønsker å delta i denne undersøkelsen, innebærer det at du deltar i et intervju. Intervjuet kan gjennomføres alene eller sammen med en eller to andre elever. Intervjuets varighet er på 30 til 45 minutter. Intervjuet vil omhandle spørsmål knyttet til dine opplevelser og erfaringer rundt seksualitetsundervisningen. Eksempler på spørsmål kan være:

- Kan du beskrive en time med seksualitetsundervisning du husker fra ungdomsskolen?
- Hvilken opplevelse har du av at seksualitetsundervisningen er relevant for deg?
- Hva har du kunne tenkt deg å lære mer om i seksualitetsundervisningen?

Foresatte kan ved forespørsel få se spørreskjemaet på forhånd ved å ta kontakt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Informasjonen som blir samlet inn i prosjektet vil bare være tilgjengelig for masterstudenten og to veiledere fra Nord Universitet. Ved andre publikasjoner vil informasjonen være tilgjengelig for en databehandler for transkribering. Databehandler vil da signere en taushetserklæring.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Dette og de transkriberte og anonymiserte lydopptakene blir lagret på Nord universitet sitt lagringsområde med to-faktorautentisering. Lydopptakene gjøres via «diktafonappen» tilknyttet nettskjema.no som blir lagret på en forskningsserver ved UiO.
- Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deltakerne ved publikasjoner.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31.12.2022. Når prosjektet er ferdig, vil alle opplysninger og lydopptak slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- Å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved prosjektansvarlig Anna Marie Holand, anna.m.holand@nord.no
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen, personvernombud@nord.no, +47 74 02 27 50

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Vilde Knudsen Lund
(mastergradsstudent)

Anette ~~Bartnes~~ Dalheim

Anna Marie ~~Holand~~

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et en-til-en-intervju.
- å delta i et intervju med en eller to andre elever.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.3 Vedlegg 3: Informasjonsskriv foresatte

Vil ditt barn delta i forskningsprosjektet «Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag»?

Til foreldre:

Dette er et spørsmål til ditt barn om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke ungdomsskoleelevers opplevelse av seksualitetsundervisningen i naturfag. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for ditt barn.

Formål

Formålet med denne undersøkelsen er å finne ut hvilke opplevelser og erfaringer ungdomsskoleelever har om seksualitetsundervisningen i naturfag. Data innsamlet i prosjektet vil inngå i en masteroppgave. Problemstillingen i masteroppgaven er «Hvordan opplever elever på ungdomstrinnet at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag?». Grunnlagsdata og anonymiserte data kan benyttes til forskning og utviklingsarbeid i regi av veilederne i prosjektet ved Nord universitet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får ditt barn spørsmål om å delta?

Ditt barn får spørsmål om å delta som informant i dette prosjektet på bakgrunn av erfaring omkring seksualitetsundervisning på ungdomsskolen. I denne studien inngår ditt barn som en av 8 informanter fra ungdomsskolen.

Hva innebærer det for barnet ditt å delta?

Hvis du ønsker at ditt barn skal delta i denne undersøkelsen, innebærer det at barnet ditt deltar i et intervju. Intervjuet kan gjennomføres alene eller sammen med en eller to andre elever. Intervjuets varighet er på 30 til 45 minutter. Intervjuet vil omhandle spørsmål knyttet til ditt barns opplevelser og erfaringer rundt seksualitetsundervisningen. Eksempler på spørsmål kan være:

- Kan du beskrive en time med seksualitetsundervisning du husker fra ungdomsskolen?
- Hvilken opplevelse har du av at seksualitetsundervisningen er relevant for deg?
- Hva har du kunne tenkt deg å lære mer om i seksualitetsundervisningen?

Foresatte kan ved forespørsel få se spørreskjemaet på forhånd ved å ta kontakt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis ditt barn velger å delta, kan barnet ditt når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for ditt barn hvis han/hun ikke vil delta eller senere velger å trekke seg.

Personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker ditt barns opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om ditt barn til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Informasjonen som blir samlet inn i prosjektet vil bare være tilgjengelig for masterstudenten og to veiledere fra Nord Universitet. Ved andre publikasjoner vil informasjonen være tilgjengelig for en databehandler for transkribering. Databehandler vil da signere en taushetserklæring.
- Navnet og kontaktopplysningene ditt barn vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Dette og de transkriberte og anonymiserte lydopptakene blir lagret på Nord universitet sitt lagringsområde med to-faktorautentisering. Lydopptakene gjøres via «diktafonappen» tilknyttet nettskjema.no som blir lagret på en forskningsserver ved UiO.
- Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deltakerne ved publikasjoner.

Hva skjer med opplysningene til barnet ditt når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31.12.2022. Når prosjektet er ferdig, vil alle opplysninger og lydopptak slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om barnet ditt?

Vi behandler opplysninger om ditt barn basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Ditt barns rettigheter

Så lenge barnet ditt kan identifiseres i datamaterialet, har han/hun rett til:

- Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om han/henne, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- Å få rettet opplysninger om seg som er feil eller misvisende
- Å få slettet personopplysninger om seg
- Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av han/hennes personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved prosjektansvarlig Anna Marie Holand, anna.m.holand@nord.no
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen, personvernombud@nord.no, +47 74 02 27 50

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Vilde Knudsen Lund
(mastergradsstudent)

Anette Bartnes Dalheim

Anna Marie Holand

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Seksualitetsundervisningens relevans for ungdom i dag*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et individuelt intervju.
- å delta i et gruppeintervju.

Jeg samtykker til at mitt barns opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av foresatt, dato)

8.4 Vedlegg 4: Intervjuguide

Intervjuguide

Innledning

- Takk for at du/dere stiller opp på intervju!
- Bli litt kjent
- Kort om meg selv og prosjektet
  - Navn og alder
  - Hvor jeg studerer
  - Kort om masteroppgaven

Formål med prosjektet

Formålet med denne undersøkelsen er å finne ut hvilke opplevelser ungdomsskoleelever har om seksualitetsundervisningen i naturfag. Jeg ønsker å undersøke om undervisningen oppleves som relevant for deres hverdag og hvilke endringer som eventuelt kan gjøre undervisningen mer hverdagsnær og relevant.

Problemstilling

«Hvordan opplever elever på ungdomstrinnet at seksualitetsundervisningen i naturfag er relevant for deres hverdag?»

Vet dere hva ordet *relevant* betyr? Evt. bruke *angår deg*

Gjennomgang av informasjonsskriv og samtykke

Har dere lest informasjonsskrivet? Jeg vil likevel minne dere på at:

- Dere har rett til å trekke dere fra intervjuet når som helst og trenger ikke svare på spørsmål dere ikke ønsker å svare på.
- Jeg har taushetsplikt. Det vil si at det som blir sagt i dette intervjuet kommer ikke noen andre enn vi som sitter her til å høre.
- Intervjuet vil bli anonymisert, så det dere sier vil ikke kunne knyttes til dere og deres navn.

Innholdet i intervjuet

- Intervjuet vil vare i ca. 30-45 minutter. Dette avhenger av hvor mye som blir sagt.
- Det vil være ca. 15 spørsmål, hvor jeg også kan spørre dere om å utdype noe som ble sagt. Det er frivillig å svare på spørsmålene, men jeg håper dere ønsker å dele deres tanker rundt dette temaet.
- For at opptaket skal bli best mulig ønsker jeg at dere prater høyt og tydelig.
- Spørre om informant(en) er klare og føler de er klar over hva som skal skje.
- Vise forståelse for at dette kan være et ubehagelig tema å prate om. Påpeke at jeg er ute etter å *forstå* deres opplevelser og ikke *vurdere* deres erfaringer og opplevelser.

Bakgrunnsinformasjon om informant(er)

Intervjunummer:

Kjønn på deltaker(e):   J   J   J   J   G   G   G   G

Alder på deltaker(e):

Spørsmål

1. Kan dere fortelle litt kort om en vanlig dag i klassen?

2. Hvis dere skulle bruke tre ord til å beskrive klassen deres, hva ville det være?
  - Kan dere beskrive hvorfor?

3. Som nevnt skal dette intervjuet omhandle deres opplevelser rundt seksualitetsundervisningen. Det første jeg lurer på er hvor ofte har dere seksualitetsundervisning?
  - Hvilke tanker har dere rundt mengden seksualitetsundervisning som dere har? For lite/for mye?

4. Har dere seksualitetsundervisning inndelt i ulike fag eller som en helhet?

5. Det har vært fint om vi kan snakke litt om hva dere har jobbet med i seksualundervisningen. Kan dere beskrive litt hva dere har jobbet med i seksualitetsundervisningen i naturfag på ungdomsskolen?
  - Hvis dere skal trekke ut noe, hva er det dere husker best fra seksualitetsundervisningen?

6. Kan dere beskrive litt om hvordan dere opplever denne undervisninga? (flaut, skummelt, spennende, kjedelig, interessant)
  - Hvilke tema opplever dere som mer flaut/skummelt/spennende/kjedelig/interessant å prate om?

7. Er det noen av temaene innenfor seksualitet som dere har brukt mer eller mindre tid på? Kan dere beskrive hvilke?

8. Hvis dere skulle trekke frem temaer dere har hatt om, hvilke temaer opplever dere som mest relevant for dere? Kan dere fortelle hvorfor?

9. Er det noe dere kunne tenkt dere å lære mer om i seksualitetsundervisningen for at den skal oppleves mer relevant?

- Hva?
- Hvorfor?

10. Er det noen temaer dere har hatt om som dere opplever som mindre relevant? Hvilke?

11. Er det noen temaer i seksualitetsundervisningen dere føler dere har for mye av?

- Hvis ja, hvilke? Hvorfor?

12. Opplever dere at dere har mulighet til å påvirke seksualitetsundervisningen? Undervisningsmetoder/tema osv.

- Hvis ja: På hvilken måte har dere fått påvirke seksualitetsundervisningen?
- Hvis ja: Hvordan oppleves undervisningen når dere får påvirke sammenlignet med hvis dere ikke fikk påvirke den?
- Hvis nei: Hvis dere hadde fått mulighet til å påvirke seksualitetsundervisningen (tema, undervisningsmetode (tavleundervisning/gruppearbeid)), hvordan tror dere undervisningen ville oppleves da?

13. Er det noen måter dere kunne tenkt dere å jobbet på i seksualitetsundervisninga for at den skal oppleves mer relevant for dere? Hvilke?

14. Kjønnsdelt undervisning: Opplever seksualitetsundervisninga mer eller mindre relevant dersom dere deles i gutter/jenter?

- Hva er det med kjønnsdeling som gjør at undervisninga oppleves mer/mindre relevant?
- Hva tenker dere er bra/ ikke bra med kjønnsdelt seksualitetsundervisning?

Avslutning

Oppsummere samtalen og spørre om det er noe mer de ønsker å fortelle.

- Hvis dere skulle trekke ut tre ting som dere mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?
- Er det noe mer dere mener er viktig når det kommer til seksualitetsundervisningen i naturfag som jeg ikke har spurt om?

Tusen takk for at dere stilte opp!

Helt til slutt

- Hvordan synes dere det var å bli intervjuet?
- Var det noen av spørsmålene som var vanskelig å forstå?